

МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ

unicef
для кожної дитини

KSE | Kyiv
School of
Economics

НАЦІОНАЛЬНЕ ОПИТУВАННЯ ЩОДО СПРИЙНЯТТЯ І ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Аналітичний звіт

Березень 2024

У публікації викладено результати всеукраїнського соціологічного дослідження, проведеного з метою визначення ставлення громадян, у тому числі домогосподарств з дітьми, до соціальної політики та системи соціального захисту в Україні. Публікація містить інформацію про рівень потреб, задоволеності та зручності отримання соціальних послуг, на які громадяни мають право, про готовність та стимули громадян до усиновлення дітей, ставлення до існуючої пенсійної системи та існуючу систему підтримки ветеранів.

Це дослідження сприятиме подальшій розробці вагомого аналітичного підґрунтя для формування соціальної політики та реформаторської діяльності Міністерства соціальної політики.

За посиланням QR-коду знаходиться повна презентація дослідження.

Авторський колектив: Сергій Титюк, Юлія Маркуц, Інна Волосевич, Таміла Мотузка, Владислав Шиманський.

Публікацію підготовлено за сприяння та залучення Представництва Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам цього видання і не обов'язково відображають погляди ЮНІСЕФ в Україні та Міністерства соціальної політики України.

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	4
РЕКОМЕНДАЦІЇ	7
ВСТУП.....	9
ПРОФАЙЛ РЕСПОНДЕНТІВ.....	11
ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ В УКРАЇНІ.....	13
СПРИЙНЯТТЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ТА ДОПОМОГ НАСЕЛЕННЯМ	17
СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ: ОБІЗНАНІСТЬ, ОХОПЛЕННЯ, БАР'ЄРИ.....	21
СПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СІМ'ЯМИ З ДІТЬМИ	27
УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ: ОБІЗНАНІСТЬ, ГОТОВНІСТЬ, ПОТРЕБИ	31
СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ	36
ОЦІНКА ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	39
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	43

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Загальне сприйняття всіма респондентами системи соціального захисту

- Оцінюючи ефективність чинної системи соціальної підтримки, лише **22%** респондентів назвали її ефективною, у той час як **48%** респондентів вважають систему неефективною. Респонденти, що отримують соціальні виплати не вирізняються більш позитивним ставленням до системи соціальної підтримки, порівнюючи з тими, хто не отримує виплати.
- **57%** респондентів вважають, що отримати допомогу від держави складно, при цьому **39%** згодні з думкою, що держава робить все можливе для надання людям соціальної підтримки.
- Основні пріоритети соціальної підтримки: підтримка освіти (**37%**) та допомога з житлом (**35%**). Їм надається перевага перед грошовою допомогою (**29%**) та соціальними послугами (**21%**). Отримувачі соціальних виплат дещо більше віддають перевагу матеріальній допомозі (**34%**) порівняно із не-отримувачами (**29%**).
- Основними напрямками покращення системи соціальної підтримки респонденти бачать збільшення матеріальної допомоги нужденним, зокрема, підвищення пенсій (**18%** та **17%**), але акцент на грошовій допомозі порівняно з послугами можна пояснити загальною непоінформованістю людей про останні.
- **13%** респондентів сприймають покращення доступу до послуг з догляду за дітьми як можливе покращення соціальної підтримки.

Соціальні виплати

- Протягом останніх 12 місяців за соціальними виплатами зверталися **26%** респондентів, при цьому отримували виплати – **42%**. Найбільшу частку становлять пенсії (**25%**).
- **22%** респондентів, які подавалися на отримання соціальних виплат вказали, що отримували їх протягом останнього року, такий самий відсоток респондентів теж отримували виплати серед тих, хто не подавався на них.
- **4%** респондентів, які подавали заявку на виплати, але не отримали їх, основними причинами цього згадували невідповідність критеріям отримання або перебування заявки на розгляді. **1/3** не знали причини цього.
- В цілому отримувачі соціальних виплат схильні вважати їх недостатніми для задоволення потреб: лише **13%** відмічали високий рівень задоволеності потреб. Середня ж оцінка задоволеності для усіх отримувачів становить **4,08** бали за шкалою від 1 до 10.
- Попри це, соціальні виплати відіграють вкрай важливу роль для значної частини їх отримувачів: для **34%** отримувачів соціальних виплат (**15%** від усіх респондентів) вони є основним ресурсом для життєдіяльності (від 76% до 100% загального

доходу). Переважна більшість цих людей – люди старше 60 років (серед них **58%** майже цілком покладаються на соціальні виплати).

Соціальні послуги

- Майже кожен п'ятий респондент стверджував, що протягом останнього року він подавав заявку на отримання соціальних послуг, а ті хто не подавалися (**82%**) переважно не мали в цьому потреби.
- Високий показник подання/отримання соціальних послуг пояснюється тим, що **переважна більшість людей не розуміє, що таке «соціальні послуги» - їх плутають з виплатами або пільгами. Тому справжній рівень подання/отримання суттєво нижчий:** лише **3%** респондентів змогли дати визначення соціальних послуг, яке відповідає послугам, наведеним в Класифікаторі соціальних послуг¹, а серед їх «отримувачів» лише **11%** назвали конкретну послугу, яка відповідає Класифікатору.
- З огляду на це, основною проблемою в контексті соціальних послуг є низька поінформованість про них, що вказує на потребу в покращенні комунікації.
 - Лише **20%** вважають себе обізнаними про соціальні послуги, доступні в громаді (**5%** - повністю обізнані).
 - Відсутність інформації про наявні послуги та способи їх отримання є основною причиною, чому люди не звертаються за соціальними послугами (після "відсутності потреби").
 - Брак інформації про соціальні послуги є основною перешкодою для доступу до них.
 - Основною сферою, яка потребує покращення з великим відривом, є краща інформація про них (**19%**) та критерії відбору отримувачів (**15%**).

Усиновлення дітей

- Лише **3%** респондентів розглядають можливість усиновити дитину, ще **26%** готові розглянути таку можливість у майбутньому, а половина ніколи не думали про всиновлення і не планують цього робити. Тих, хто розглядав таку можливість, але передумали – **17%**.
- Серед основних бар'єрів, з якими стикаються люди, які хочуть усиновити дитину, респонденти найчастіше називали:
 - *Складний бюрократичний процес (44%), частіше на це вказували ті, хто розглядали можливість всиновлення, але передумали (56%).*
 - *Брак фінансових ресурсів (34%).*
 - *Недостатня інформація про процес усиновлення та можливу державну підтримку (22%).*

¹ Верховна Рада України. (2020). Про затвердження Класифікатора соціальних послуг. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

- Серед стимулів, які сприятимуть процесу усиновлення дітей в Україні, найчастіше респонденти назвали фінансову сім'ям-усиновлювачам (**41%**). Спрощення процедури усиновлення/опікунства вказали **36%** респондентів, третина назвала інформаційні кампанії з популяризації усиновлення. Розширення кола усиновлювачів, у тому числі за рахунок одиноких батьків, зазначили **28%**.
- Важливими також є надання консультацій та послуг з підтримки сімей-усиновлювачів (**23%**). Податкові пільги або знижки для усиновлювачів вказали **20%**, освітні ресурси для підготовки людей до всиновлення – **19%**.

Підтримка ветеранів

- **46%** ветеранів/учасників війни і **56%** членів сімей/домогосподарств ветеранів вважають систему підтримки ветеранів неефективною. 2 із 10 ветеранів або членів їх сім'ї/домогосподарства назвали її ефективною в задоволенні потреб ветеранів - **28%** серед самих ветеранів і **19%** серед членів їх домогосподарств/сімей.
- Серед потреб ветеранів найбільш поширені *підтримка в фізичній реабілітації та медичних послугах* (**48%** ветеранів та **42%** членів їх домогосподарств/сімей вказали цю потребу). Цю форму підтримки отримували найчастіше (**26%** за словами самих ветеранів, **23%** за словами членів сімей/домогосподарств).
- Другою йде потреба у психологічній реабілітації – **27%** ветеранів та **22%** членів їх домогосподарств/сімей.
- Найбільш необхідними додатковими формами підтримки ветеранів є безкоштовні психологічні послуги (**31%** серед ветеранів і **45%** серед членів їх родини/домогосподарства) і безкоштовне лікування – **37%** і **33%** відповідно.
- Третина опитаних ветеранів зіштовхувалася з бар'єрами у доступі до соціальної підтримки.

Оцінка пенсійної системи

- **79%** респондентів назвали пенсійну систему в Україні несправедливою. Серед найпоширеніших причин – низький рівень виплат для задоволення базових потреб (**69%**) та великий розрив у пенсії для різних людей (**52%**). Лише кожен п'ятий пенсіонер вважає свою пенсію справедливою.
- **45%** пенсіонерів повністю або частково не розуміють як нараховуються пенсії.
- В якості можливого покращення пенсійної системи, крім збільшення розміру пенсій (**25%**), найчастіше респонденти згадували про покращення зв'язку пенсій зі сплаченими внесками (**11%**) та введення обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи (**7%**).
- Респондентам 18-54 років ставили пряме питання щодо її введення – **61%** висловили підтримку цієї ідеї при **70%** в групі 18-29 років.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для Міністерства соціальної політики України

- **Соціальні послуги:**
 - Рекомендується підвищити обізнаність про доступні послуги, що є основним бар'єром у їх отриманні, шляхом проведення інформаційних кампаній у цифрових і традиційних медіа. Варто зробити акцент на інформуванні простою мовою про послуги та право на їх отримання через усі доступні канали комунікації. Враховуючи, що респонденти найчастіше надають перевагу офіційним джерелам інформації, таким як сторінки у соціальних мережах (53%) або веб-сайти (31%) державних органів чи громад, варто використовувати ці канали для більш ефективного охоплення.
 - Доцільно створити механізм моніторингу задоволеності після надання послуг для збору відгуків отримувачів, використовуючи різні способи, що враховують уподобання та рівень цифрової грамотності людей. Враховуючи, що серед усіх, хто отримував соціальні послуги, 18% лишалися незадоволеними, важливо звернути увагу на причини, які вони вказували: недостатній обсяг допомоги (39%), невідповідність допомоги потребам (10%) та складнощі з отриманням через бюрократію (7%). Заохочення зворотного зв'язку з отримувачами послуг може сприяти постійному вдосконаленню цих процесів.
- **Соціальні виплати:** Рекомендується спростити процес подання заявок, використовуючи цифрові інструменти для пришвидшення оформлення та зменшення черг, особливо в тих місцях, де такі заходи ще не впроваджені. Це може бути особливо важливим, враховуючи, що серед респондентів, які подавали заявки на отримання соціальних виплат і не отримали їх, 24% досі чекають на розгляд.
- **Усиновлення:**
 - Рекомендується спростити процес усиновлення, зробивши його менш бюрократичним і більш зрозумілим за допомогою чітких інструкцій та механізмів підтримки для потенційних усиновлювачів. Враховуючи, що 36% респондентів вважають спрощення процедури усиновлення важливим кроком для заохочення усиновлення, а 23% відзначають необхідність надання консультацій та послуг підтримки сімей-усиновлювачів і дітей, реалізація цих заходів може позитивно вплинути на процес усиновлення.
 - Доцільно проводити комунікаційні кампанії для зміни суспільного сприйняття усиновлення, враховуючи, що 30% респондентів вказали на необхідність таких заходів.
- **Пенсійна система:** Рекомендується підвищити обізнаність про те, як нараховується пенсія, особливо у контексті зв'язку між офіційною заробітною платою та майбутнім розміром пенсії. Це важливий фактор, враховуючи, що 58% респондентів розраховують на пенсію в старості, але половина з них не згадували про внески як фактор, що впливає на її розмір. Зв'язок між офіційною заробітною платою та майбутнім розміром пенсії варто краще комунікувати з громадянами.

Для донорів

- **Соціальні послуги:**

- Рекомендується підтримувати зусилля Мінсоцполітики щодо поширення інформації про соціальні послуги через наявні канали.
- Запровадити цільові програми з фінансування соціальних послуг у громадах, які не мають достатньо ресурсів для їх функціонування, з фокусом на підтримку дітей із вразливих груп, осіб з інвалідністю та ветеранів.
- Підтримати розробку програм із впровадження інструментів моніторингу та оцінки, які б відображали рівень зацікавленості вразливих груп населення у конкретних соціальних послугах.

- **Соціальні виплати:**

- Проаналізувати наскільки виплати, що надаються сім'ям з дітьми, відповідають їх практичним потребам. У разі виявлення невідповідності виплат до потреб, визначити необхідні заходи для перегляду розміру цих виплат, або їх скасування, у випадках, коли їх подальше існування недоцільне.
- Знизити залежність осіб пенсійного віку від соціальних виплат, шляхом розробки нових інструментів підтримки або масштабування наявних (такі як соціальні послуги), які будуть заміщувати необхідність витрат, наприклад, на догляд чи правовий захист.
- Рекомендується підвищувати обізнаність сімей з 3+ дітьми про можливість отримання виплат для багатодітних сімей, оскільки наразі лише 31% з них отримують ці виплати.
- Оскільки лише 20% опитаних одиноких матерів/батьків отримують виплати для цієї категорії, доцільно розглянути можливість ініціювати разом з Міністерством соціальної політики окреме дослідження того, чому ці люди не подаються на отримання допомоги.

- **Усиновлення:**

- З метою підвищення обізнаності про важливість усиновлення, слід розглянути розширення співпраці з місцевою владою та лідерами громадської думки зосереджуючись на руйнуванні стереотипів щодо усиновлення, зокрема, усиновлення дітей з інвалідністю.
- Слід сприяти підвищенню обізнаності про підтримку, доступну для усиновлювачів.

ВСТУП

Внаслідок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами, що особливо вплинули на найбільш вразливі верстви населення. Серед тих, хто найбільше постраждав, - діти, які особливо страждають через війну, що триває. Незважаючи на ці труднощі, національна система соціального захисту України продемонструвала стійкість, швидко адаптуючись до гуманітарної та економічної криз. Ця адаптація мала вирішальне значення для пом'якшення впливу війни на населення, особливо тих, хто гостро потребує підтримки.

За даними опитування Світового банку, система соціального захисту в Україні продовжує охоплювати значну частину населення: станом на квітень 2023 року 26% респондентів отримували соціальні виплати від держави, для 40% найбільш вразливих вони становили 70% від усього доходу².

Міністерство соціальної політики України докладає зусиль, адмініструючи різні бюджетні програми, спрямовані на підтримку сімей з дітьми та різних вразливих груп: малозабезпечені сім'ї, особи з інвалідністю, ВПО, діти сироти та позбавлені батьківського піклування, особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, та ін.

Видатки на соціальну допомогу населенню суттєво зросли з 2021 року. Якщо у 2021 році на соціальну допомогу виділялося 111,3 млрд грн, то в плані на 2024 було закладено 183 млрд³. Зокрема, суттєве зростання було у видатках, які пов'язані з підтримкою дітей, які відносяться до вразливих категорій населення – сироти, позбавлені батьківського піклування, які виховуються у багатодітних сім'ях і т.д. За оцінкою ЮНІСЕФ, на соціальний захист дітей виділили 27,6 млрд грн (+3% порівняно з 2023 роком) для більше ніж 1,6 млн отримувачів⁴.

Ці програми є життєво важливими для багатьох людей, оскільки забезпечують матеріальну підтримку у складні часи. Однак актуальним є питання ефективності цієї соціальної політики та її відповідності потребам населення.

Саме тому на запит Міністерства соціальної політики та за фінансової підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) Київською школою економіки у партнерстві з соціологічною компанією InfoSapience у 2024 році проведено першу хвилю всеукраїнського соціологічного опитування, покликаною виміряти сприйняття громадянами, в тому числі з домогосподарств з дітьми, державної соціальної політики України. Окрім того, опитування мало на меті визначити рівень задоволеності соціальними послугами та виявити проблеми, з якими стикалися громадяни під час їх отримання. Воно охоплює як отримувачів різних видів державної соціальної підтримки та послуг, так і тих, хто їх не отримує, що дозволило зібрати широкий спектр думок. Опитування спрямоване на забезпечення детального розуміння громадської думки щодо доступності та впливу соціальних програм, а також ефективності комунікаційних засобів, які використовує Міністерство соціальної політики.

Методологія дослідження була розроблена Київською школою економіки за участі Міністерства соціальної політики та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Польові роботи

² World Bank. Listening to Ukraine: Access to social services and income support. (2023). <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/7c94f7225817d3ab7da9359be76a055f-0080012023/original/Resilience-two-pager-final.pdf>

³ Міністерство фінансів України. https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance

⁴ UNICEF (2023). Ukraine's state budget 2024. UNICEF. <https://www.unicef.org/ukraine/en/reports/ukraine-budget-2024-analysis>

проводила компанія InfoSapiens. В цьому звіті наведено результати першого раунду опитування, яке було проведене в січні-лютому 2024 року. Друга хвиля опитування планується в кінці 2024 року.

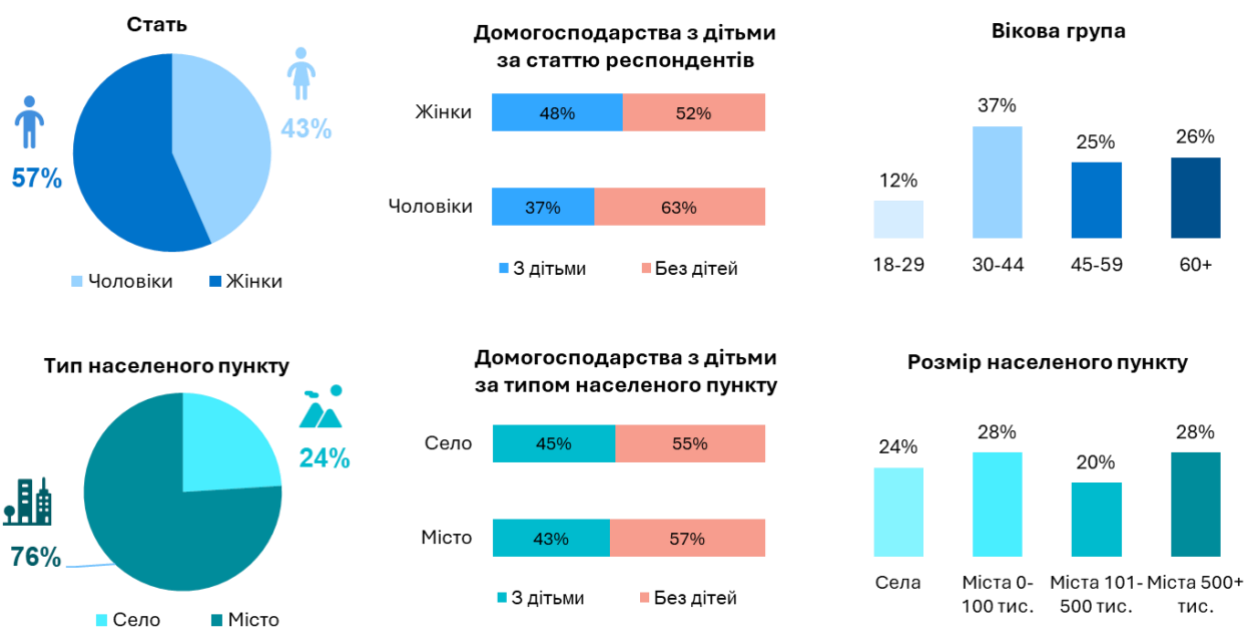
Очікується, що результати досліджень нададуть важливу інформацію для вдосконалення розробки та реалізації політики у соціальній сфері. Виявляючи прогалини у наданні послуг та розуміючи потреби різних категорій людей, ініціатива має на меті забезпечити відповідність програми соціального захисту різноманітним потребам населення, в тому числі найбільш вразливих груп. Ці зусилля узгоджуються з ширшою метою підвищення стійкості та ефективності системи соціального захисту в Україні, щоб вона могла протистояти поточним і майбутнім викликам.

ПРОФАЙЛ РЕСПОНДЕНТІВ

Респонденти у віці 18-29 років становлять 12% від загальної вибірки, у віці 30-44 роки – 37%, на людей у віці 45-59 років та старше 60 років припадає 25% і 26% респондентів відповідно. Розподіл за типом населеного пункту такий: села – 24%, міста з населенням до 100 тис. – 28%, міста з населенням 101-500 тис. – 20% та понад 500 тис. – 28%. Розподіл за регіонами: Київ – 11%, Північ – 17%, Захід – 20%, Центр – 28%, Південь – 15% та Схід – 10%.

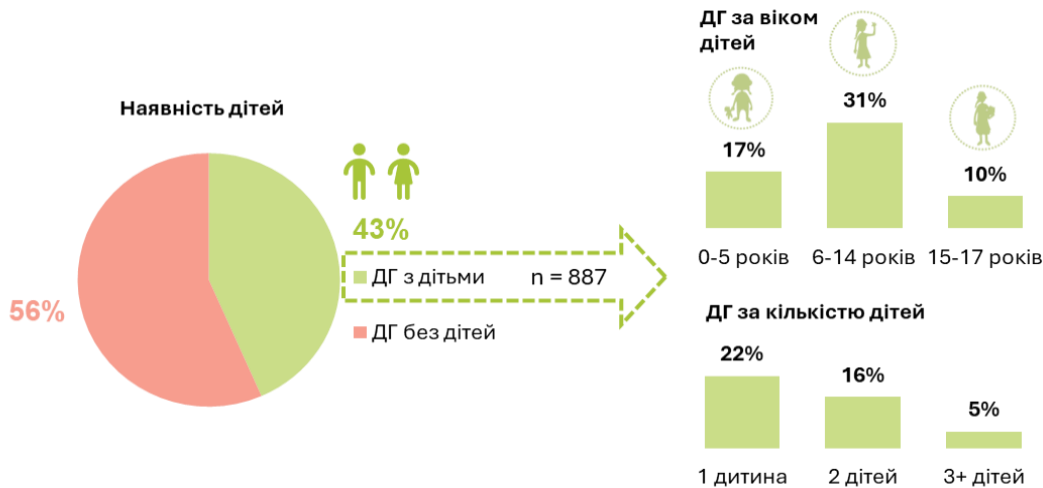
Майже кожен п'ятий респондент проживає сам. У 29% респондентів домогосподарство складається з 2 осіб, 21% респондентів – з 3 осіб, 16% – з 4 осіб, 16% - 5 осіб і більше (рис 1).

Рисунок 1. Розподіл респондентів за основними демографічними характеристиками

Серед опитаних 43% домогосподарств мають дітей, Більшість домогосподарств з дітьми (22%) мають лише одну дитину в своєму складі. 2 дітей мають 16%, 3 та більше дітей мають лише 5%. У 17% домогосподарств є діти віком до 5 років, у 31% – від 6 до 14 років, у 10% домогосподарств – 15-17 років. Частка домогосподарств з особами у віці 18-24 роки становить 17%.

Рисунок 2. Домогосподарства за наявністю дітей

Чверть домогосподарств має осіб з інвалідністю, 22% – людей, які потребують тривалого лікування або ж паліативного догляду. 4% респондентів проживають у домогосподарствах разом із дітьми з інвалідністю⁵. У 4 з 10 домогосподарств є безробітні, зокрема 44% домогосподарств з дітьми мають принаймні одного безробітного. У третині домогосподарств є внутрішньо переміщені особи (ВПО). Житло кожного п'ятого домогосподарства серед респондентів пошкоджене або зруйноване внаслідок бойових дій. Майже 14% домогосподарств мають ветеранів (якщо рахувати загалом категорії ветеран/учасник та член сім'ї ветерана/учасника війни АТО/ООС/повномасштабного вторгнення Росії). Майже кожен десятий (7%) є самотнім батьком або матір'ю.

Рисунок 3. Розподіл респондентів за категоріям

⁵ Тут і далі "ДГ" буде використовуватися як скорочення від "домогосподарство".

ЗАГАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ В УКРАЇНІ

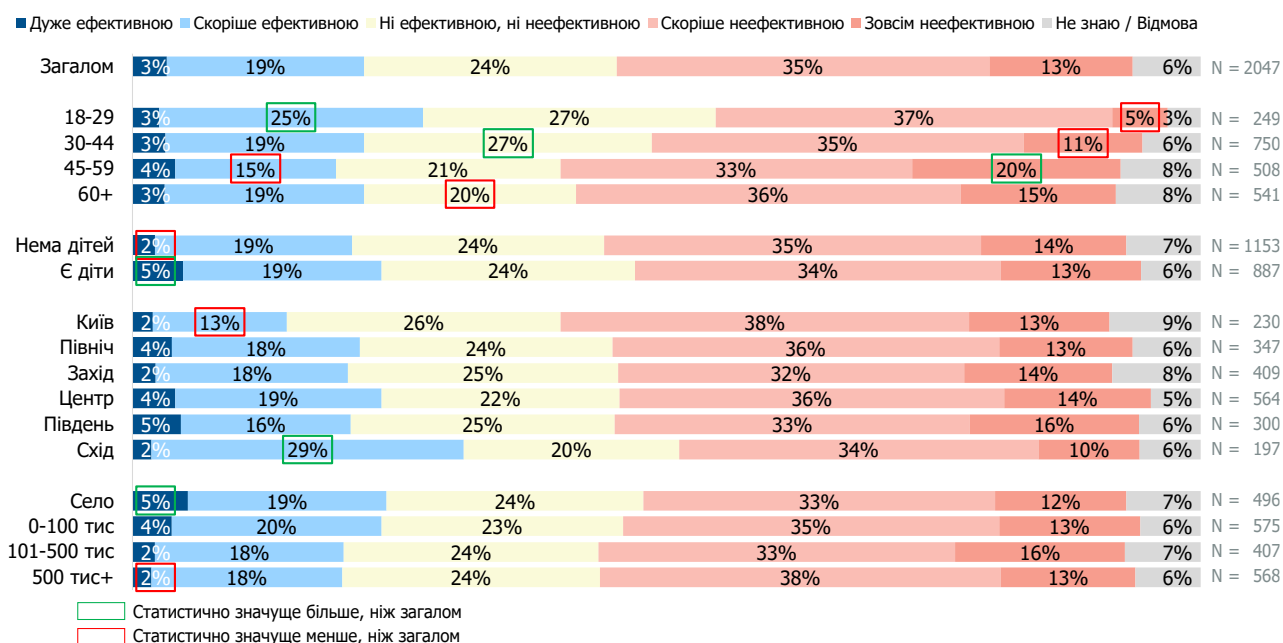
Оцінюючи ефективність системи соціальної підтримки в Україні в контексті задоволення нею потреб громадян, 22% респондентів зазначили, що вона є ефективною, майже половина (48%) – неефективною, нейтральну оцінку надали чверть респондентів (24%).

Водночас про ефективність частіше зазначали респонденти 18-29 років (25% - скоріше ефективна), зі Сходу (29% - скоріше ефективна), жителі сіл та ті, в кого є діти (по 5% за оцінкою «дуже ефективна»), а неефективність – респонденти 45-59 років (20% - зовсім неефективна).

Хворі, що потребують тривалого лікування/паліативного догляду найбільш негативно оцінили існуючу систему соціальної підтримки – лише 13% погодилися, що вона є ефективною, а 55% вказали, що неефективна.

Примітно, що отримувачі і не-отримувачі соціальних виплат відповідали майже однаково на це питання.

Рисунок 4. Ефективність задоволення потреб людей системою соціальної підтримки

Під час опитування респонденти мали оцінити згоду чи незгоду із різними твердженнями щодо соціальної підтримки. Найбільше респонденти згодні з тим, що *місцева влада повинна надавати більше соціальних послуг вразливим людям та сім'ям, які проживають у громаді, ніж зараз* (загалом 78%). З тим, що *отримати допомогу від держави складно*, погодилось 57%. Це на 14% більше, ніж в опитуванні CEDOS, проведеному за подібною методологією в жовтні 2022 року⁶.

⁶ CEDOS. (2022). Зайнятність, соцзахист, житло: ставлення населення до державних програм соціально-економічної підтримки і потреба у них. <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/doslidzhennia-zainiatist-sotszakhyt-zhytlo-pages-web-new.pdf>

Більше половини (52%) погодилися із тим, що *пільги мають бути замінені відповідною грошовою компенсацією*. Підтримка заміни пільг грошима зростає з віком - 42% серед 18-29 років та 57% серед 60+.

З тим, що *держава робить все можливе для надання людям соціальної підтримки*, погляди розділилися 40% – погодилися, 38% – не згодні, 17% частково погодилися, частково ні. Отримувачі соціальних виплат дещо частіше погоджувалися з цим твердженням порівняно з не отримувачами (42% проти 37%). Більш позитивно його оцінювали старші люди - 50% респондентів віком 60+ погоджуються з цим твердженням проти 35-37% в інших вікових групах.

Значно частіше погоджувалися з тим, що *держава робить все можливе для надання людям соціальної підтримки* респонденти з домогосподарств, де немає дітей (42%), ніж домогосподарства з дітьми (36%). Також у сільській місцевості (47%) частіше погоджувалися з даним твердженням, порівняно з міською місцевістю (37%). Водночас, у Києві відсоток тих, хто не погоджувався (26%) суттєво нижчий, ніж у будь-якому іншому регіоні.

Рисунок 5. Оцінка респондентами тверджень щодо соціальної політики

Серед пріоритетних сфер соціальної підтримки населення респонденти передусім називали освіту (37%), зокрема частіше це зазначали респонденти з дітьми (45%), жителі міст розміром 101-500 тис. осіб (46%) та респонденти у віці 30-44 років (44%). Наступний за значущістю напрямок – це допомога з житлом (35%). Частіше про це зазначали жителі Києва (49%), великих міст з населенням 101-500 тис. (40%) та понад 500 тис. (44%), респонденти у віці 18-29 та 30-44 роки (45% та 44% відповідно) та ті, у кого є діти (39%).

Кожен третій респондент вказав на пріоритетність державної допомоги у працевлаштуванні, перенавчанні, підтримці сімей та дітей, фізичній та психологічній реабілітації. **Програми грошової допомоги в якості пріоритету зазначили 29% респондентів, а соціальні послуги – лише 21%.** Низький рівень надання переваги соціальним послугам принаймні частково пояснюється недостатньою поінформованістю (див. наступний розділ).

У сільській місцевості програми грошової допомоги (34%) були пріоритетними відносно більше, ніж в інших типах населених пунктів. Також відносно частіше грошову допомогу обирали респонденти, що отримували соціальні виплати за останні 12 місяців (34%). Ця тенденція може вказувати на те, що в сільській місцевості та серед отримувачів соціальних виплат існує більша потреба у прямих фінансових підтримках, можливо, через економічні труднощі або обмежену поінформованість щодо інших форм соціальної допомоги.

Серед можливих покращень системи соціальної підтримки в Україні найчастіше респонденти пропонували:

- Підвищити грошові виплати для малозабезпечених - 18% (частіше це зазначали респонденти віком 18-29 років - 26%).
- Підвищення розміру пенсії - 17% (про це частіше говорили люди 60 років та старше - 29%).

13% також назвали кращий доступ до послуг з догляду за дітьми як покращення для існуючої системи. Останнє частіше зазначали домогосподарства з дітьми загалом (19%), а також домогосподарства з дітьми 0-5 років (25%) та домогосподарства з двома і більше дітьми (21%). Відповідно, для багатодітних сімей та з малими дітьми потрібно розширити доступ до послуг з догляду за дітьми та збільшити поінформованість про вже існуючі послуги.

Рисунок 6. Пріоритетні напрями соціальної підтримки

Рисунок 7. Напрями покращення соціальної підтримки в Україні на думку респондентів

N = 2047

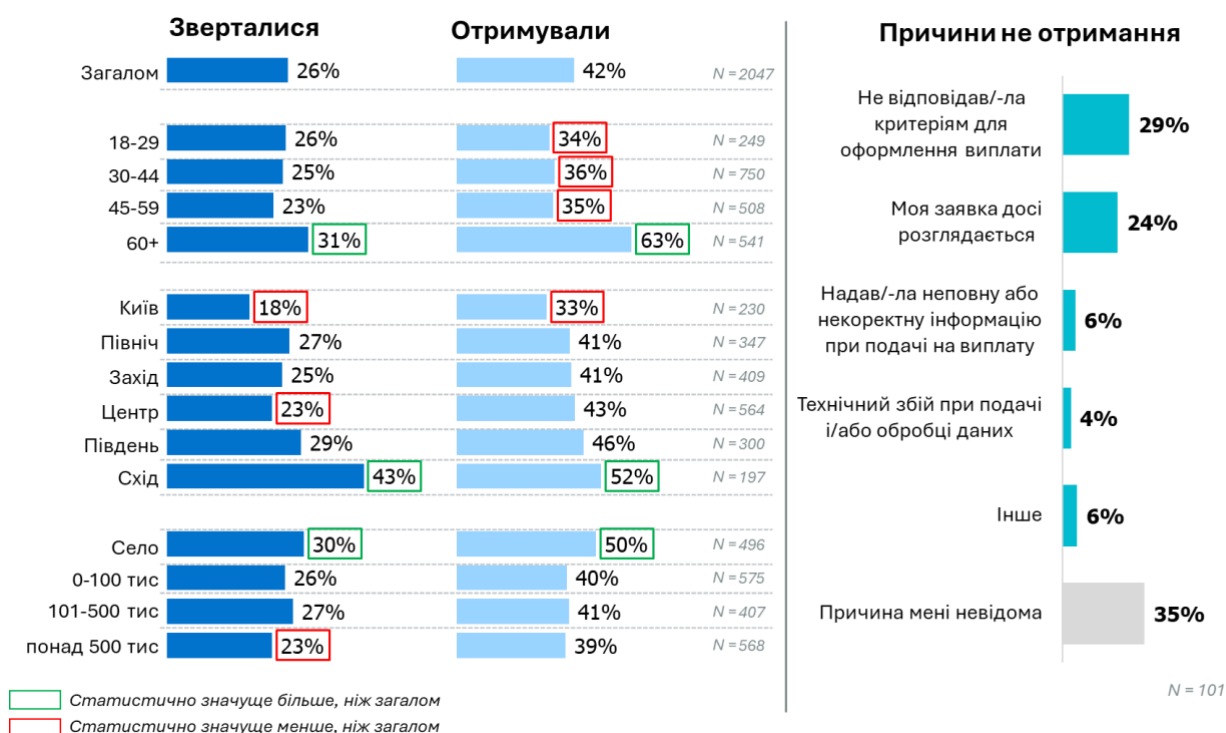
СПРИЙНЯТТЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ТА ДОПОМОГ НАСЕЛЕННЯМ

Протягом останнього року кожен четвертий респондент звертався за соціальними виплатами від держави, 42% респондентів отримували принаймні один тип соціальних виплат. Люди старше 60 років частіше зверталися за соціальними виплатами (31%) і отримували їх (63%). У розрізі регіонів більшу частку становлять люди зі Сходу (43% - зверталися, 52% - отримували). Частіше зверталися та отримували соціальні виплати жителі сіл (30% та 50% відповідно).

Загалом серед отримувачів соціальних виплат та допомог 62% становлять жінки, 40% - особи, старше 60 років (в основному за рахунок пенсій). 43% отримувачів є домогосподарства з дітьми, в 33% домогосподарств – люди з інвалідністю, в 6% - діти з інвалідністю.

Серед тих, хто звертався за соціальними виплатами, але їх не отримали (5% від усіх респондентів), третина не відповідала критеріям оформлення виплат, кожен четвертий респондент зазначав, що його заявка все ще розглядається, і понад третина респондентів (35%) не знають чому вони не отримали виплати, на які подавалися. Загалом більше половини опитаних респондентів (52%) не зверталися та не отримували жодних соціальних виплат.

Рисунок 8. Розподіл респондентів за статусом подачі/отримання соціальних виплат і причини не отримання

Серед соціальних виплат, які отримували респонденти, четверть складають пенсії, серед них 63% – за віком, 30% – за інвалідністю. Наступна позиція – державні виплати для ВПО (12%). Кожен десятий респондент отримував субсидію на оплату житлово-комунальних послуг. Хоча б одну **будь-яку виплату на дітей отримували 7% респондентів.**

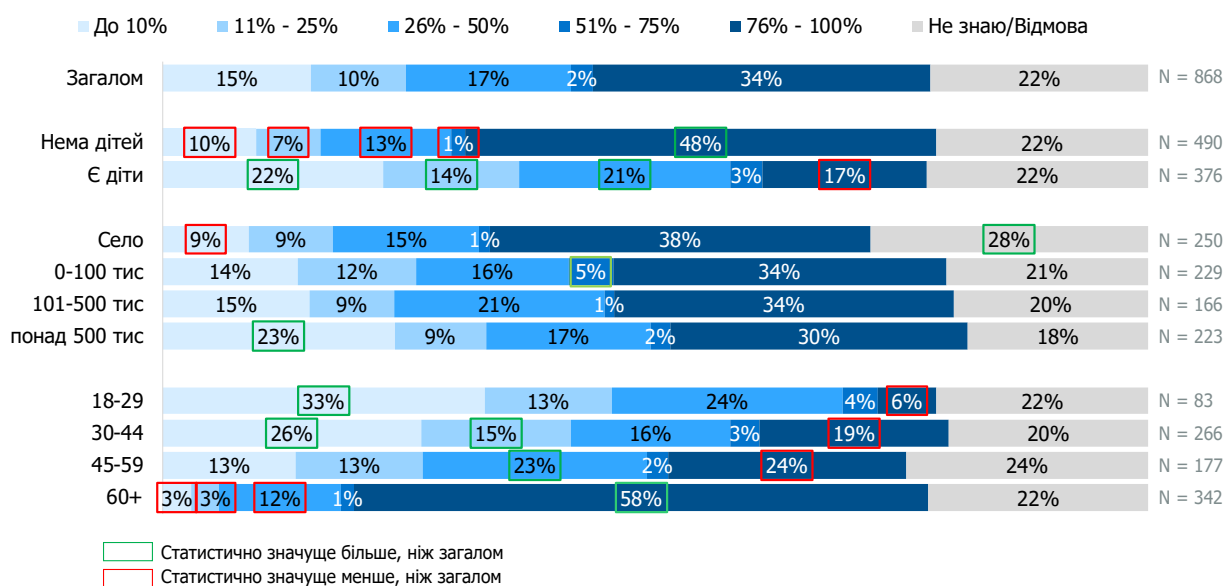
Більше третини отримувачів соціальних виплат зазначили, що ці виплати становлять понад 75% щомісячного доходу, зокрема про таку частку від загального місячного доходу більше зазначали люди старше 60 років (58%). Більшість респондентів, що отримували соціальні виплати, зазначили, що ці кошти не задовольняють їх потреби загалом. 55% отримувачів соціальних виплат та допомог повідомляли про низький рівень покриття потреб (1-4 за 10-бальною шкалою), а середня оцінка становить 4,08 в.п., що свідчить про відносно низький рівень сприйняття задоволеності соціальними виплатами.

Рисунок 9. Розподіл респондентів за типом отриманих соціальних виплат

**Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, допомога при народженні дитини та допомога при усиновленні дитини; допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях; допомога на дітей одиноким матерям; допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування*

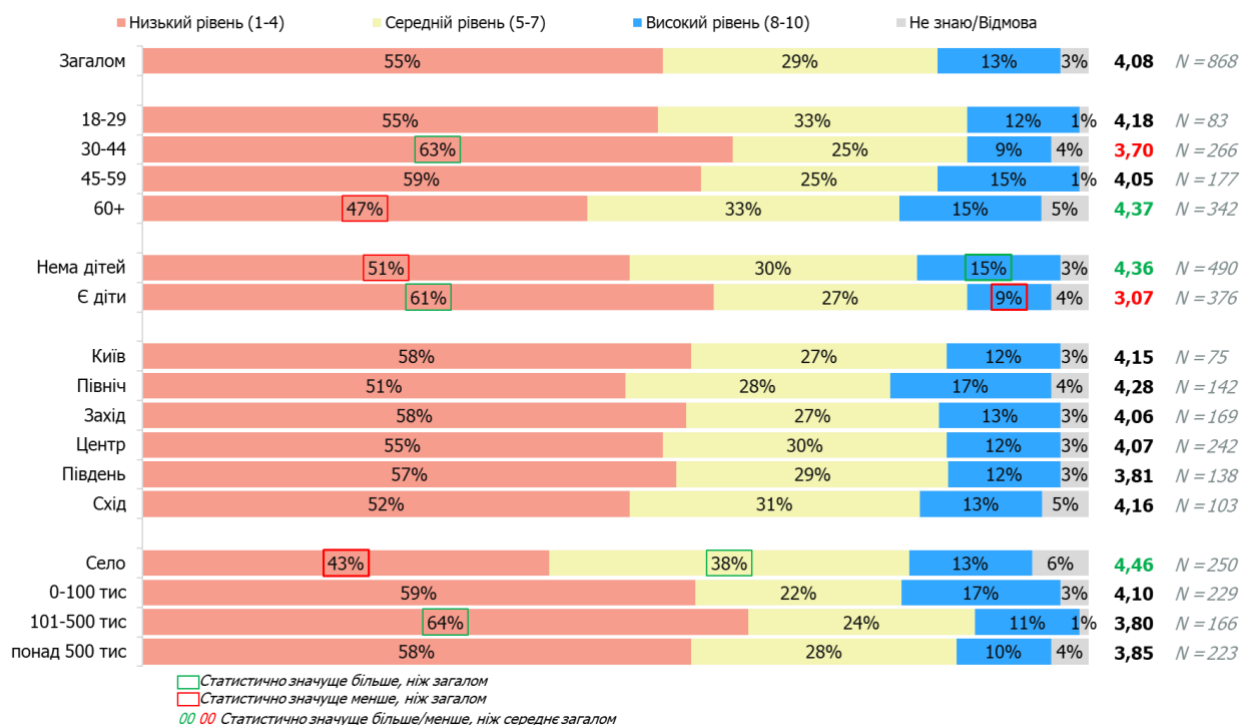
Рисунок 10. Частка соціальних виплат у щомісячному доході отримувчів

Примітка. Це питання стосувалося задоволеності потреб загалом без дизагрегації на конкретні потреби (наприклад, в їжі, медичних послугах, житлі тощо). Тому воно не може слугувати мірилом реальної задоволеності потреб, адже різні групи суттєво відрізняються за їх набором, але є корисним для порівняння груп між собою за тим, як вони оцінюють важливість отримуваних соціальних виплат.

Серед отримувачів нижчий рівень покриття потреб був серед тих, хто має дітей (61%), ніж серед тих, хто їх не має (51%). Жителі сільської місцевості рідше оцінювали рівень покриття потреб як низький (43% обрали 1-4), ніж респонденти з міст (60%). Пенсіонери попри вищу залежність від виплат, демонстрували вищу задоволеність допомогою, ніж отримувачі інших видів допомоги.

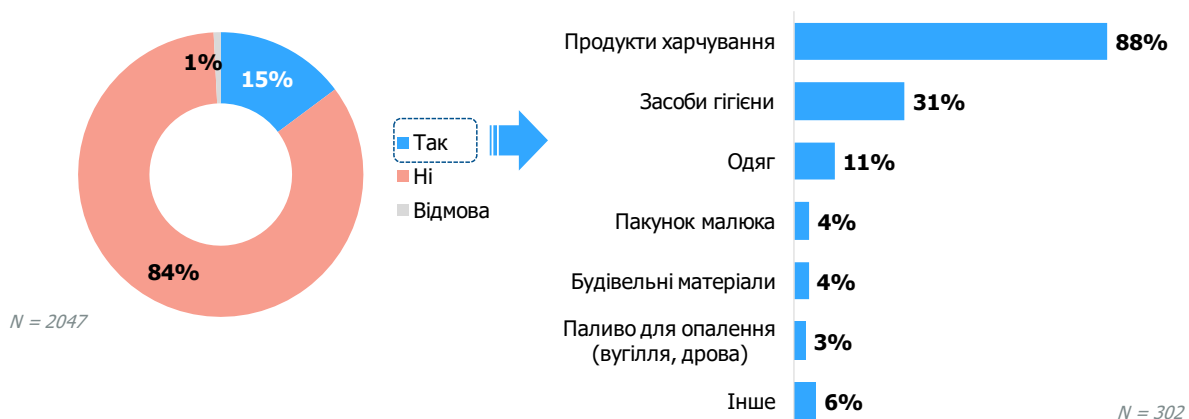
Рисунок 11. Рівень задоволеності потреб грошовою допомогою від держави

Допомога від держави у вигляді товарів

Респондентів також запитували про досвід отримання допомоги від держави не лише у вигляді виплат, а й товарів. Про отримання останніх зазначили 15% респондентів. Серед них більшу частку порівняно із загальним показником становля люди старше 60 років (23%) та мешканці східного та південного регіонів (37% та 21% відповідно). *Втім, з великою імовірністю частина респондентів переплутала цей вид допомоги з гуманітарною.*

Рисунок 12. Частка отримувачів та типи допомоги від держави у вигляді товарів

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ: ОБІЗНАНІСТЬ, ОХОПЛЕННЯ, БАР'ЄРИ

Аналіз отриманих результатів щодо соціальних послуг демонструє, що **більшість респондентів не розуміють, що таке соціальні послуги, не інформовані про них і вбачають відсутність інформації основним бар'єром для їх отримання.**

По-перше, респонденти не зовсім правильно трактують поняття “соціальні послуги”. Переважно під цим поняттям третина респондентів розуміє безкоштовні послуги загалом, наприклад, у медичній, освітній чи інших сферах. Кожен четвертий вважає, що соціальні послуги – це матеріальна допомога від держави. Також було названо знижки та пільги (13%), допомогу різним соціальним групам – тим, хто її загалом потребує (13%), малозабезпеченим (12%) тощо. **Лише 3% респондентів описали соціальні послуги так, що їх визначення відповідало Класифікатору соціальних послуг⁷.**

Молодші респонденти (18-29 і 30-44) частіше називали соціальними послугами різноманітні безкоштовні послуги, такі як освіта, охорона здоров'я чи транспортування (38% і 34% відповідно, порівняно з 20% серед 60+).

Рисунок 13. Зміст поняття «соціальні послуги» на думку респондентів

Загалом про соціальних працівників у громаді знають сім із десяти респондентів. Більшу частку серед обізнаних становлять люди із північного (78%), західного (78%) та центрального (74%) регіонів, жителі міст з населенням до 100 тис. осіб (80%), а також особи з дітьми (75%). Найменше обізнаних – серед людей старше 60 років (66%).

У питанні ж соціальних послуг, які надаються в його громаді обізнаний лише кожен п'ятий респондент. Зокрема, відносно більшу частку становлять мешканці центрального регіону

⁷ Верховна Рада України. (2020). Про затвердження Класифікатора соціальних послуг. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

(18% - скоріше обізнані) жителі міст з населенням 101-500 тис. (19% - скоріше обізнані) та ті, хто має дітей (6% - повністю обізнані).

Про низький рівень обізнаності також говорить те, що більше половини респондентів (60%) не знають або мало знають про соціальні послуги в своїй громаді. Більшу частку серед зовсім необізнаних становлять респонденти 60+ (28%) та мешканці південного регіону (29%). ВПО, в свою чергу, більше обізнані про соціальні послуги, доступні в громаді, ніж постійні мешканці громади (27%).

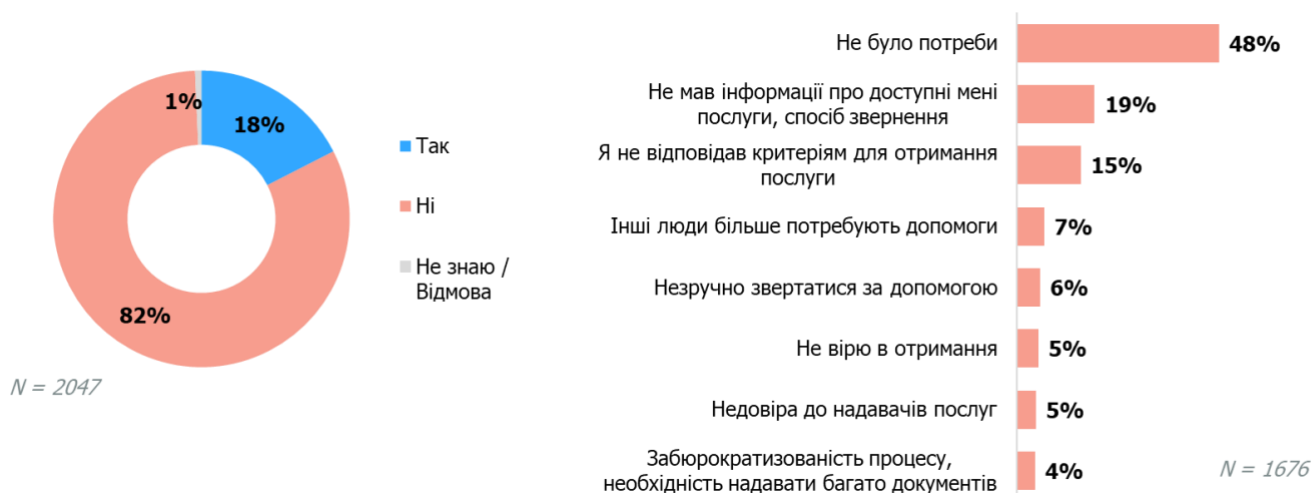
Рисунок 14. Обізнаність про соціальних працівників в громаді (ліворуч) та про доступні соціальні послуги (праворуч)

Серед можливих причин необізнаності є те, що майже половина з них не мали в цьому потреби (48%). Кожен п'ятий (19%) не мав інформації про доступні послуги чи спосіб звернення. 15% респондентів не відповідали критеріям для отримання соціальних послуг.

Серед тих, хто подавався (18%), відносно частіше це робили мешканці Сходу (27%) та респонденти з дітьми (22%). 11% людей віком 60+ сказали, що не зверталися за послугами, тому що їм було незручно просити про допомогу. Люди, які мають дітей 0-5 років та 2-х і більше дітей, частіше називали причиною недостатність інформації та спосіб звернення за послугами (25%).

Рисунок 15. Частка тих, хто подавався на соціальні послуги, та причини того, чому не подавалися

22% повідомили, що вони отримували соціальні послуги за останні 12 місяців. Більшу частку серед них складають респонденти старше 60 років (26%), жителі східного регіону (31%) та ті, хто має дітей (24%).

Серед тих, хто подавав заявку, але не отримав соціальні послуги (7%), третина вказала, що їх звернення досі розглядається, третина не відповідала критеріям оформлення. Кожен п'ятий із тих, хто подавався, не знає причини неотримання послуг.

Рисунок 16. Частка отримувачів соціальних послуг та причини не отримання

Але реальних отримувачів соціальної допомоги ймовірно суттєво менше. Розглядаючи, які саме соціальні послуги отримували респонденти можна побачити, що 39% респондентів під соціальними послугами розуміли матеріальну допомогу, 19% - знижки та пільги (навіть попри те, що перед цим питанням було наведене визначення соціальних послуг). **Лише 11% від тих, хто заявив про отримання послуг (2% від усіх респондентів), назвали послугу, що відповідала Класифікатору соціальних послуг.**

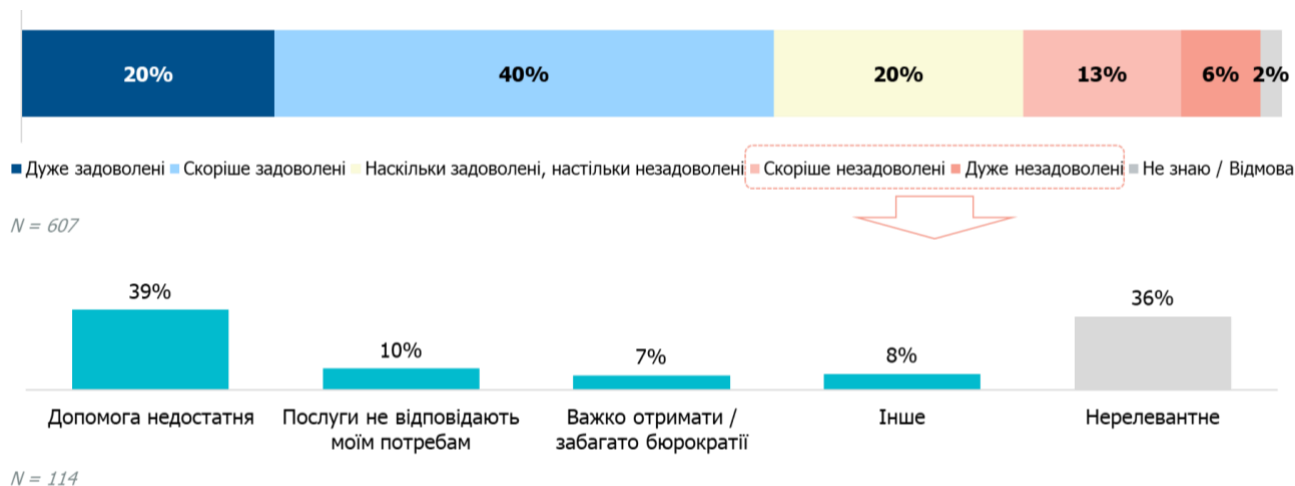
Серед надавачів переважно вказували державні установи (69%).

Рисунок 17. Типи «соціальних послуг», які отримували респонденти, та їх надавачі

Дві третини респондентів (60%) задоволені отриманими послугами. Респонденти з домогосподарств, в яких є люди з інвалідністю, менш задоволені (49% проти 66% серед тих, хто не має). Те саме стосується тих, хто отримував соціальні виплати (55% проти 71% серед не-отримувачів). Серед незадоволених респондентів найчастішою причиною вказувалася недостатня допомога (39%). 10% сказали, що послуги не відповідають їхнім потребам.

Рисунок 18. Задоволеність отриманими соціальними послугами та причини незадоволеності

Зазначена вище ситуація з неправильним визначенням соціальних послуг свідчить про значну необізнаність населення про них. Її причинами в першу чергу є відсутність інформації про послуги та про критерії подачі заявок на них, про що як про бар'єр зазначило 48% респондентів. Переважно про *відсутність інформації про послуги та критерії для подачі заявки* зазначають респонденти 30-44 років (52%), жителі Києва (55%) та міст з населенням понад 500 тис. осіб (53%), та ті, хто має дітей (51%).

Також вказували бюрократичні процеси (40%), серед яких більшу частку становлять респонденти 18-29 (46%) та 30-44 (44%) років та жителі Києва (54%) та великих міст: 101-500 тис. (47%) та понад 500 тис. (50%). Черги на отримання послуг зазначили 22%, серед них переважали респонденти у віці 18-29 років (35%) та 30-44 роки (25%), жителі Києва (28%) та Сходу (29%), міст розміром 101-500 тис. (29%) та понад 500 тис. (28%), а також люди з дітьми (24%). Однак у сільській місцевості лише 27% назвали бюрократію (порівняно з 40% загалом) як перешкоду, і лише 11% згадали черги (22% загалом).

Відповідно, покращення інформування (в основному у сільській місцевості) та оптимізація бюрократичних процесів (для молодших респондентів та жителів великих міст) є основними напрямками для підвищення задоволеності соціальними послугами.

Рисунок 19. Бар'єри при отриманні соціальних послуг на думку респондентів

В питанні покращення надання соціальних послуг також найчастіше згадувалося **поліпшення інформування про послуги та критерії для їх отримання**, про що зазначив кожен п'ятий респондент. Зокрема частіше на це вказували респонденти 30-44 років (25%) та 45-59 років (23%), мешканці Києва (28%), міст з населенням понад 500 тис. (26%) та особи з дітьми (22%).

Майже кожен десятий назвав зменшення бюрократії та прискорення процесу оформлення (переважно кияни (15%), жителі міст 101-500 тис. (11%), понад 500 тис. (12%) та респонденти 18-29 років (17%)), а також збільшення уваги з боку персоналу. Висока частка респондентів, які не знали, що порекомендувати (41%), також побіжно свідчить про низьку обізнаність про соціальні послуги.

Рисунок 20. Які зміни ви б порекомендували для покращення надання соціальних послуг у вашій громаді? (всі респонденти)

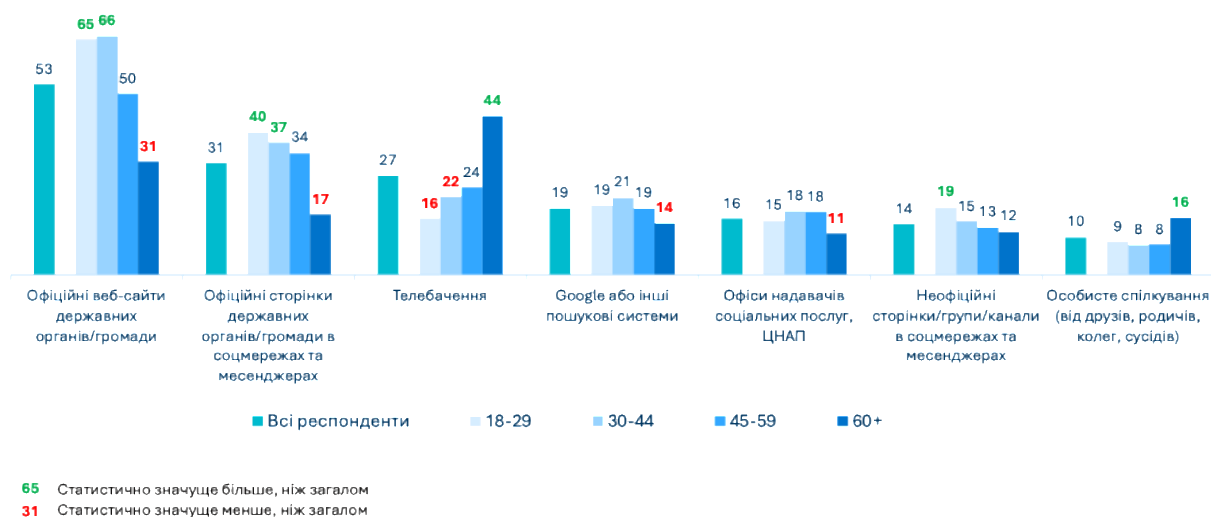

Джерела отримання інформації про соціальну підтримку

В контексті поліпшення ситуації з обізнаністю населення важливим є розуміння переваг людей щодо каналів отримання інформації про соціальний захист. Кожен другий респондент зазначає, що йому найбільш зручно дізнаватися інформацію з офіційних сторінок державних органів (громади) в соціальних мережах та месенджерах (Facebook, Viber, Telegram). Третина вказала офіційні веб-сайти державних органів (громади). Останню позицію в ТОП-3 найзручніших каналів інформування посідає телебачення (27%). Офіційні сторінки в соцмережах і вебсайти частіше зазначали респонденти 18-29 (65% та 40% відповідно), 30-44 років (66% та 37% відповідно), а телебачення – старше 60 років (44%).

Окрім цього, кожен п'ятий зазначив загальний пошук в Інтернеті, кожен шостий – ЦНАПи, кожен сьомий – неофіційні сторінки, групи, канали в соціальних мережах та месенджерах (Facebook, Viber, Telegram).

Рисунок 21. Бажані джерела інформації про соціальні послуги та соціальний захист

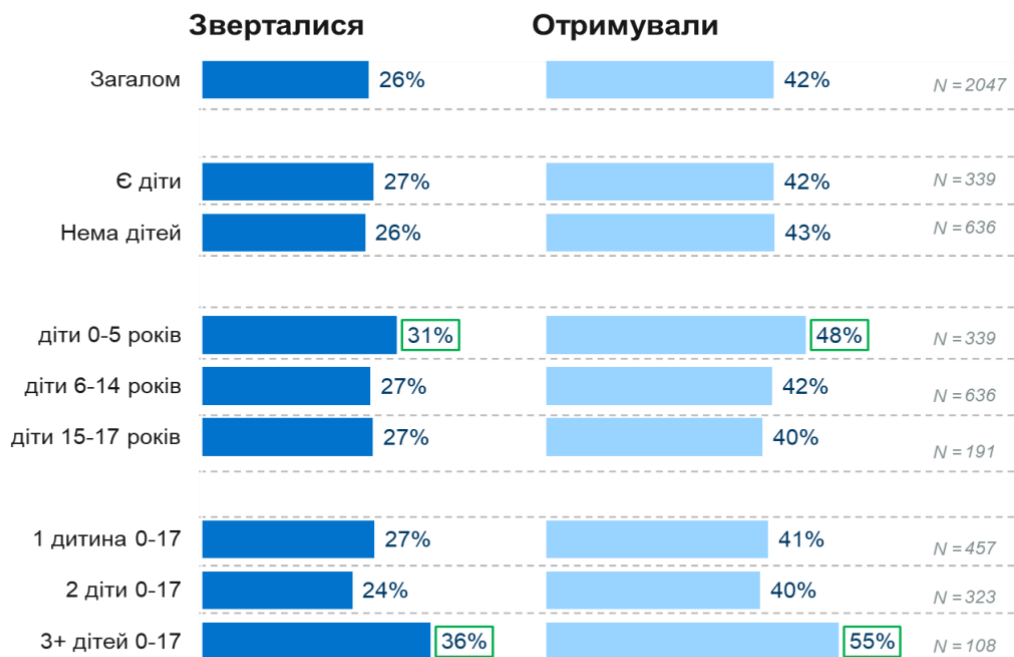
СПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СІМ'ЯМИ З ДІТЬМИ

43% респондентів проживають в домогосподарстві хоча б з однією дитиною 0-17 років. Якщо не враховувати респондентів 60 років і старше, серед яких більшість отримує пенсії, то серед людей віком 18-59 суттєво більше отримують виплати ті, хто проживає в домогосподарствах з дітьми – 41% проти 27% в домогосподарствах без дітей. Також вони частіше зверталися за виплатами – 27% проти 20% респондентів з домогосподарств з дітьми.

Щодо звернень за соціальними виплатами в розрізі наявності дітей різної вікової категорії та кількості дітей в сім'ї, то частіше по них зверталися респонденти з дітьми до 5 років (31%) та ті в кого троє та більше дітей (36%). Ті самі категорії респондентів частіше, ніж загалом отримували соціальні виплати: майже половина респондентів з дітьми до 5 років (48%) та понад половина (55%) домогосподарств з трьома і більше дітьми вказали, що отримували соціальні виплати від держави.

17% респондентів з дітьми отримували хоча б один тип виплати для дітей⁸, 14% отримували виплати для ВПО, 13% - субсидію на житлово-комунальні послуги.

Рисунок 22. Частка респондентів, які отримували соціальні виплати за останні 12 місяців

 Статистично значуще більше, ніж загалом
 Статистично значуще менше, ніж загалом

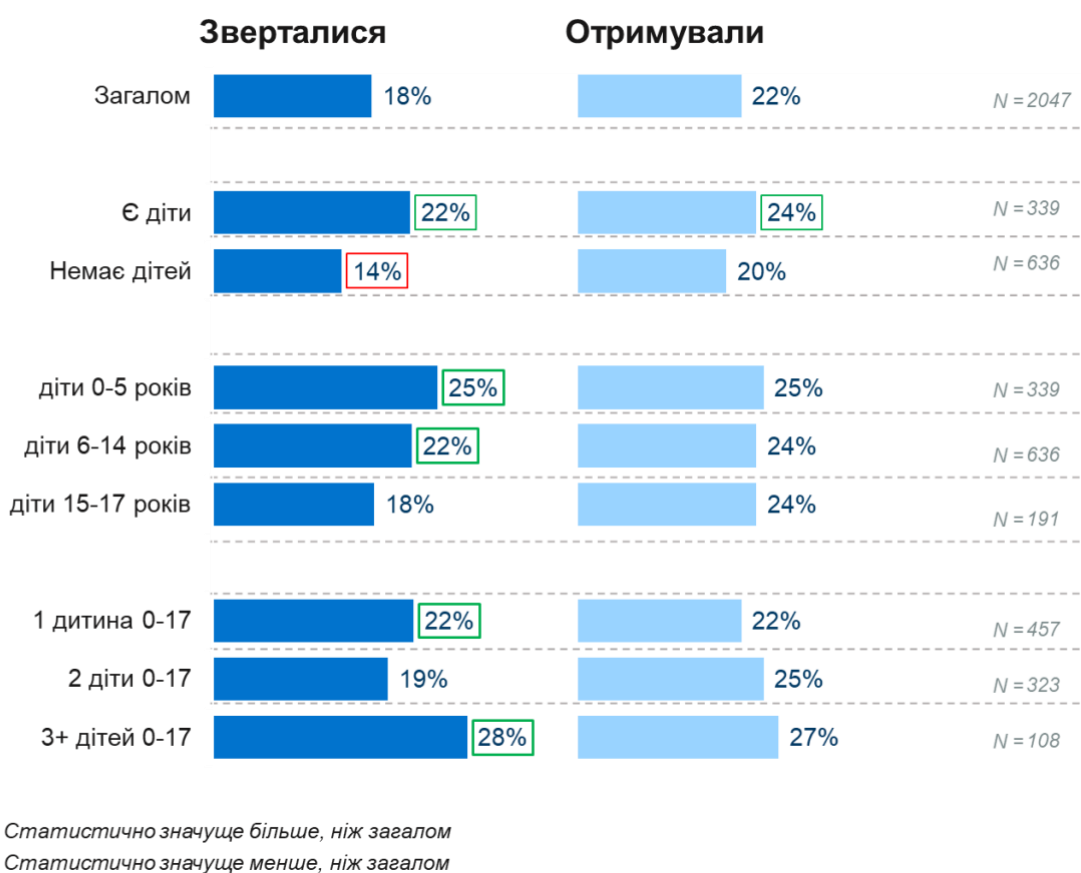
⁸ Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та допомога при усиновленні дитини; допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях; допомога на дітей самотніми матерями; допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування

23% респондентів в домогосподарствах з дітьми зазначили, що вони отримували соціальні послуги в останні 12 місяців, що на 4% більше, ніж у респондентів, що не проживають з дітьми. Перші також частіше зазначали, що подавалися на послуги – 21% проти 14%.

Але як зазначалося раніше, переважна більшість респондентів під «послугами» мала на увазі пільги чи виплати. **І це в однаковій мірі стосується респондентів домогосподарств з дітьми і без дітей** – серед цих двох груп немає різниці ні в контексті розуміння суті соціальних послуг, ні в контексті отримання послуг, які б відповідали Класифікатору соціальних послуг.

Але якщо розглядати декларативні відповіді про подання та отримання послуг, то частіше про це говорили люди з дітьми до 5 років (25% отримували і подавалися) та дітьми віком 6-14 років (24% отримували і 22% подавалися). З урахуванням кількості дітей частіше зверталися або респонденти з однією дитиною (22%), або сім'ї з 3 і більше дітьми (28%).

Рисунок 23. Частка респондентів, які отримали соціальні послуги за останні 12 місяців (усі респонденти та з розподілом по різних типах домогосподарств з дітьми)

Серед тих, хто отримував грошові виплати, домогосподарства з дітьми значно менше залежать від соціальних виплат – лише у 17% з них на грошові виплати припадає від 76% до 100% місячного доходу. В той же час у респондентів без дітей ця частка становить 48%.

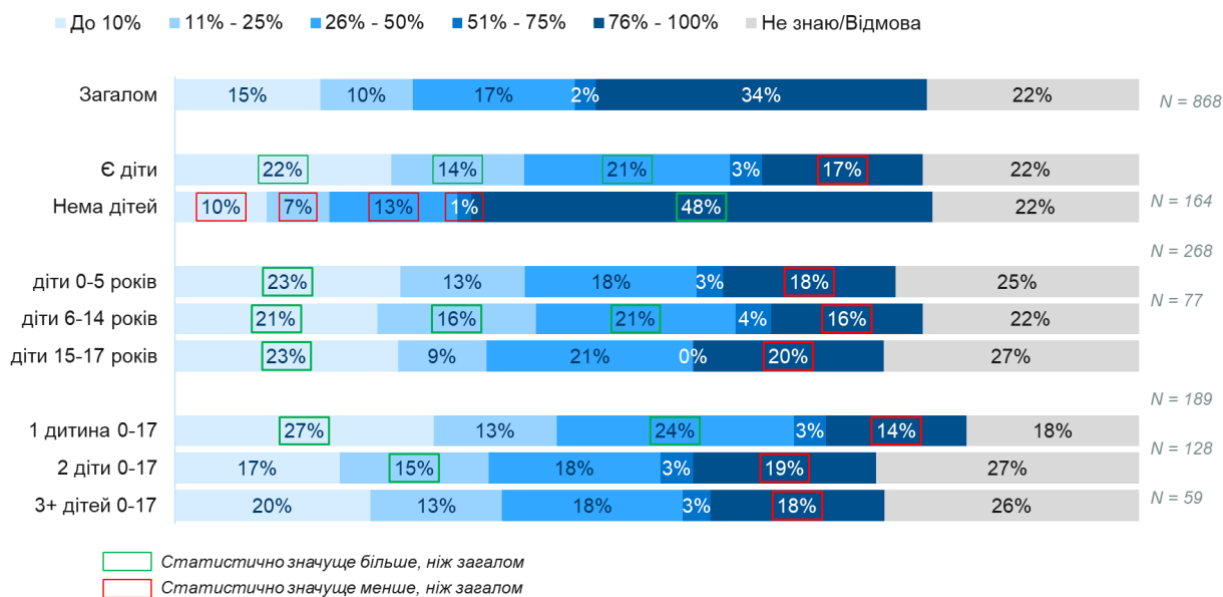
Різні домогосподарства за віком та кількістю дітей суттєво не відрізняються за цим показником.

Разом з меншою часткою соціальних виплат у доході респонденти у домогосподарствах з дітьми менш схильні говорити, що виплати покривають їх потреби – в середньому вони

оцінили рівень покриття потреб в 3.07 в.п. по 10-бальній шкалі. Серед домогосподарств без дітей цей показник становить 4.36 в.п.

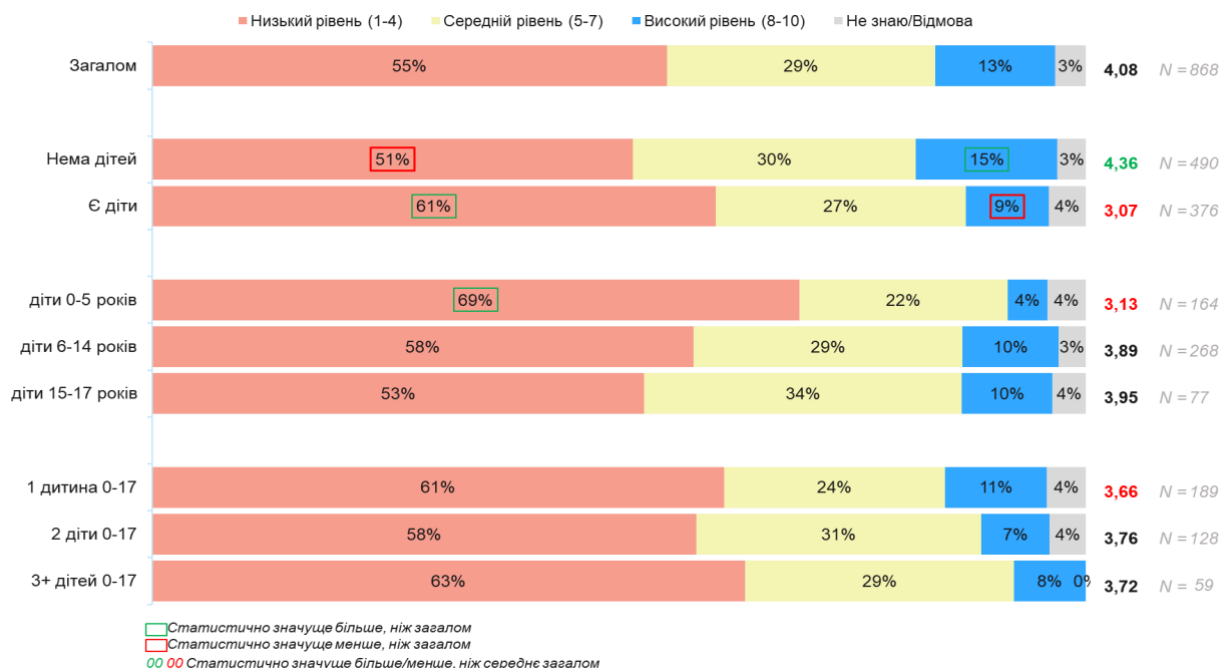
Найнижчі показники задоволення потреб за рахунок грошової допомоги від держави, мають домогосподарства з дітьми до 5 років (3,13 в.п. середнє значення) та з однією дитиною (3,66 в.п. середнє значення).

Рисунок 24. Частка щомісячного доходу домогосподарств, яка припадає на грошові виплати від держави в середньому за останні 12 місяців*

* Серед тих, хто отримував грошові виплати

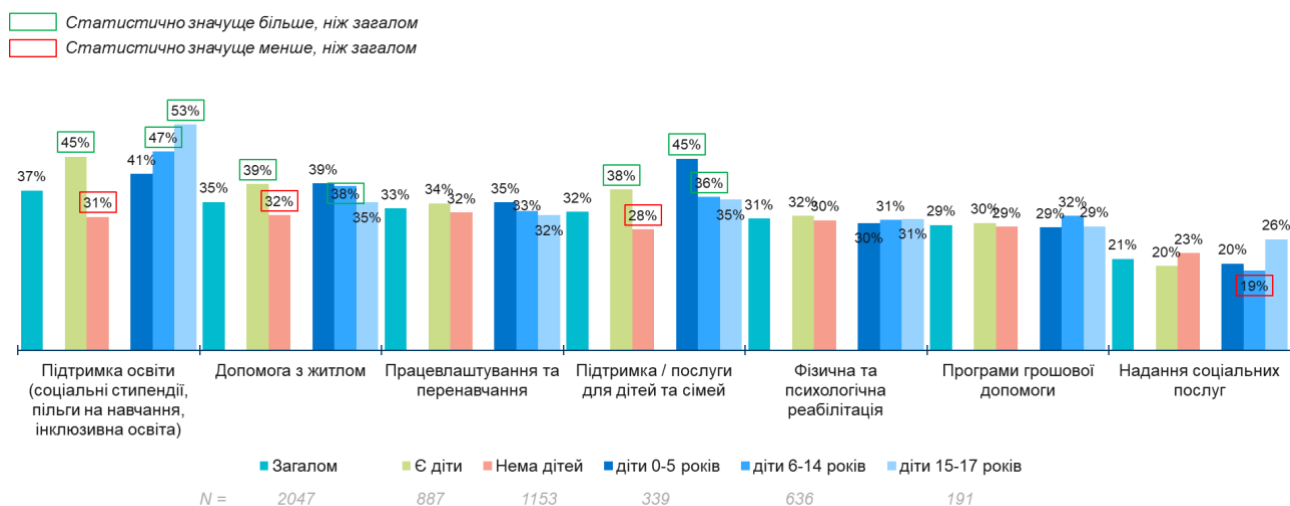
Рисунок 25. Рівень задоволеності потреб грошовою допомогою від держави*

* Серед тих, хто отримував грошові виплати

Респонденти з дітьми шкільного віку, а саме 6-14 років (47%) та 15-17 років (53%), а також з однією дитиною в сім'ї (43%) та двома дітьми (50%) частіше вважають пріоритетним напрямком для держави підтримку освіти. Респонденти з дітьми 6-14 років (38%) та однією дитиною (39%) частіше ніж загалом говорили про допомогу з житлом. Працевлаштування та перенавчання частіше називали респонденти з однією дитиною (38%) та рідше з трьома і більше дітьми (24%). Підтримку та послуги для дітей і сімей частіше вказували респонденти з дітьми до 14 років та сім'ї, де більше 2 дітей. Програми грошової допомоги частіше вважали пріоритетним напрямком для підтримки респонденти в яких 3 і більше дітей (38%).

Рисунок 26. Пріоритетні елементи соціальної підтримки

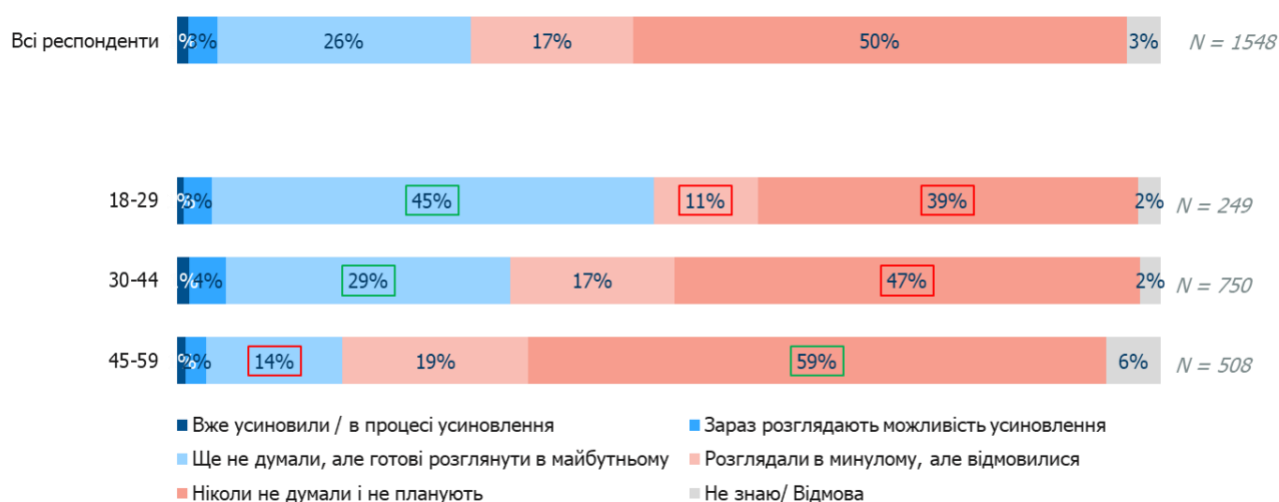

Серед покращень, які хотіли б бачити в системі соціальної підтримки в Україні респонденти з дітьми частіше, ніж загалом називали більше можливостей для розвитку навичок та освіти (7% загалом, 10% з дітьми 6-14 років та 12% з дітьми 15-17 років, також 10% з 2 дітьми та 13% з 3+ дітьми в сім'ї) та кращий доступ до послуг з догляду за дітьми (13% загалом, 25% з дітьми до 5 років, 17% з дітьми 6-14 років та 19% з дітьми 15-17 років, а також 16% з 1 дитиною, 21% з 2 дітьми та 22% з 3+ дітьми в сім'ї).

УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ: ОБІЗНАНІСТЬ, ГОТОВНІСТЬ, ПОТРЕБИ

Половина респондентів ніколи не думали про усиновлення дитини і не планують це робити, переважно це люди 45-59 років (59%) та старше 60 років (71%). Чверть ще не думали про усиновлення дитини, але готові розглянути таку можливість, більшу частку серед таких респондентів складають респонденти 18-29 років (45%) та 30-44 роки (29%). Загалом, майже кожен п'ятий респондент (17%) розглядав можливість усиновлення дитини в минулому, але вирішив не робити цього; серед таких людей більше осіб з дітьми віком 15-17 років (23%). Лише 3% розглядають можливість усиновлення, а 1% респондентів уже всиновили дитину або перебувають в процесі усиновлення.

Рисунок 27. Ставлення і наміри щодо усиновлення серед людей 18-59 років

Половина респондентів, які не планують всиновлення або передумали це робити, вказували причиною свого рішення наявність біологічних дітей. Серед них, частіше планували всиновити, але передумали респонденти, в яких вже є діти (59), рідше – ті, хто розглядав таку можливість, але передумав (23%).

Майже кожен п'ятий (18%) вказував на відсутність матеріальної можливості для всиновлення, причому таких більше серед тих респондентів, які розглядали можливість всиновлення, але передумали (23%), а менше – серед респондентів, які ніколи не думали про всиновлення (17%). Ще 12% респондентів причиною назвали свій вік, серед них більше осіб 45-59 років (22%) та старше 60 років (46%).

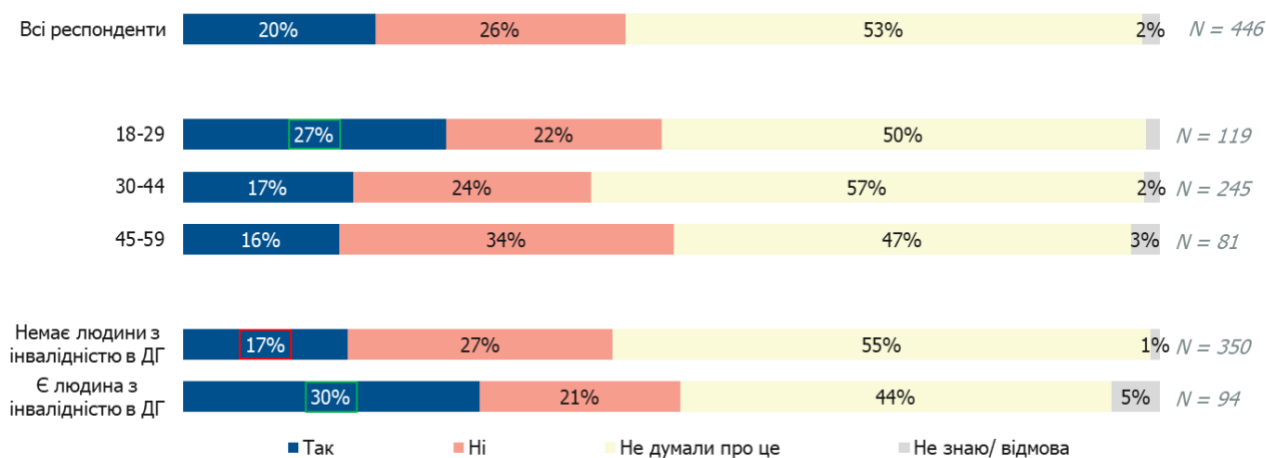
Серед тих, хто думає про можливість усиновити дитину зараз або в майбутньому, кожен п'ятий розглядає можливість усиновлення дитини з інвалідністю, і найчастіше це зазначали респонденти 18-29 років (27%) та ті, у домогосподарстві яких є дорослі люди з інвалідністю (30%). Чверть респондентів не розглядали б такого варіанту, а більше половини (53%) не думали про таку можливість – ймовірно, частина з них також не розглядають таку можливість, але не хотіли давати негативну відповідь.

Акцент слід робити на подоланні стереотипів та обізнаності про особливості догляду за дітьми з інвалідністю, що може зменшити бар'єри для тих, хто не розглядав таку можливість через відсутність інформації або страх перед труднощами.

Рисунок 28. Причини відмови від усиновлення серед респондентів, які розглядали і не розглядали цю можливість

Рисунок 29. Можливість розгляду усиновлення дитини з інвалідністю серед тих, хто розглядає можливість усиновлення, або не думав про це, але відкритий в майбутньому

Серед респондентів, які зараз розглядають можливість усиновлення, третина зазначила, що їм допомогла б медична та психологічна підтримка під час та після процесу усиновлення. Ще третина вказали на фінансову підтримку, 13% – на юридичну допомогу. Слід зазначити, що результати відповідей на це питання носять індикативний характер у зв'язку з малою базою респондентів.

Понад половина респондентів (56%) вважає, що на рішення людини всиновити дитину впливає неможливість мати біологічних дітей або інші причини, що перешкоджають природному дітонародженню, зокрема більше про це зазначили ті, хто не думав про всиновлення, але відкриті до цього в майбутньому (64%).

4 з 10 вказують на фінансову можливість утримувати усиновлену дитину. Третім фактором у топ-3 стало «бажання забезпечити дім для дитини, яка цього потребує» (39%), зокрема більше на це вказували респонденти, які розглядали можливість всиновлення, але передумали (50%) та ті, хто не думали, але готові розглянути це в майбутньому (49%).

Рисунок 30. Фактори, які впливають на рішення усиновлення дитини

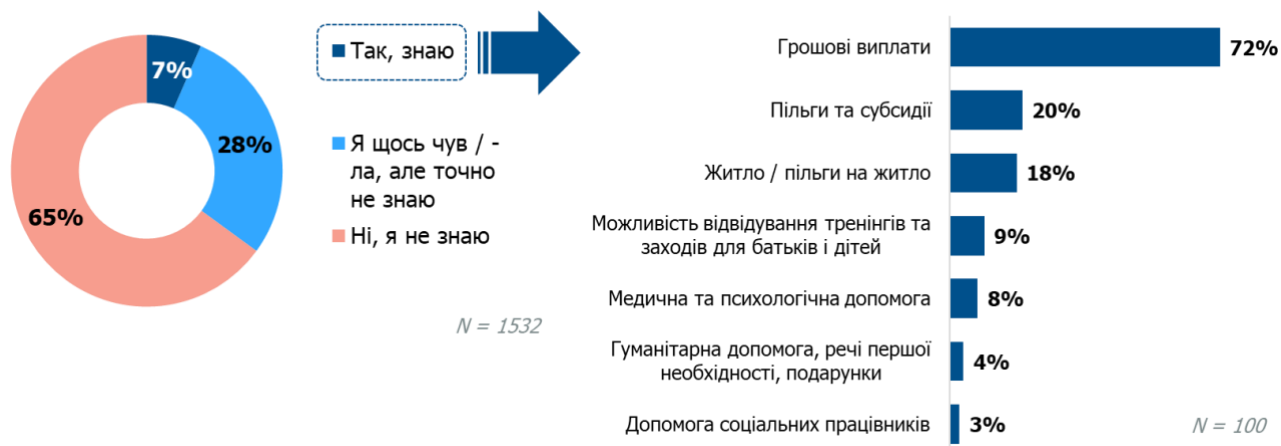
На думку респондентів, до трьох основних бар'єрів, з якими стикаються потенційні усиновлювачі, належать: *складний бюрократичний процес* (44%), на що частіше вказували ті, хто розглядали можливість всиновлення, але передумали (56%); *брак фінансових ресурсів* (34%); *недостатня інформація про процес усиновлення та можливу державну підтримку* (22%), з більшою часткою серед тих, хто не думав про всиновлення, але відкриті до цього в майбутньому (28%).

Рисунок 31. Основні бар'єри, з якими на думку респондентів можуть стикатися люди, які хочуть усиновити дитину

Серед респондентів, які ще не мали справу із процесом всиновлення, лише 7% знають про державну підтримку або стимули, які надаються усиновлювачам. Як види такої підтримки респонденти найчастіше згадували грошові виплати (72%). 20% згадали пільги та субсидії, а 18% знають про житло та пільги на житло. Жодного виду підтримки не назвали 15% респондентів при тому, що в попередньому питанні зазначили про інформованість.

Рисунок 32. Обізнаність про державну підтримку для усиновлювачів загалом та за типами підтримки

Щодо способів заохочення та полегшення всиновлення дітей в Україні найчастіше називали фінансову допомогу сім'ям-усиновлювачам (41%). Спрощення процедури всиновлення вказали 36% респондентів (зокрема, більше тих, хто не думав про всиновлення, але готові в майбутньому – 42% та менше тих, хто не думав і не збирається в майбутньому – 34%). Третина назвала інформаційні кампанії з популяризації всиновлення (зокрема, більше тих, хто не думав про всиновлення, але готові в майбутньому – 38%). Також варто зауважити, що про вище перелічені заходи частіше вказували респонденти 18-44 років, а також особи з дітьми.

Розширення кола усиновлювачів, у тому числі за рахунок одиноких батьків, зазначили 28%, серед яких більші частки становлять респонденти 18-29 років (42%) та 30-44 років (33%), особи з дітьми до 5 років (33%) та дітьми у віці 15-17 років (34%), а також ВПО (35%) та одинокі батьки (46%). Також частіше, ніж загалом про це зазначали респонденти, які розглядали можливість всиновлення, але передумали (39%), а також ті, хто ще не думав про це, але відкриті в майбутньому (38%).

Консультації та послуги з підтримки сімей-усиновлювачів і дітей назвали 23%, і серед них частіше на це вказували респонденти 30-44 років (25%). Податкові пільги або знижки для усиновлювачів вказали 20%, освітні ресурси для підготовки людей до всиновлення – 19% (і серед них частіше так вважають респонденти 18-29 та 30-44 років (25% та 24% відповідно) та ті, хто має дітей (22%).

Рисунок 33. Рекомендації для заохочення/полегшення усиновлення дітей в Україні

N = 2047

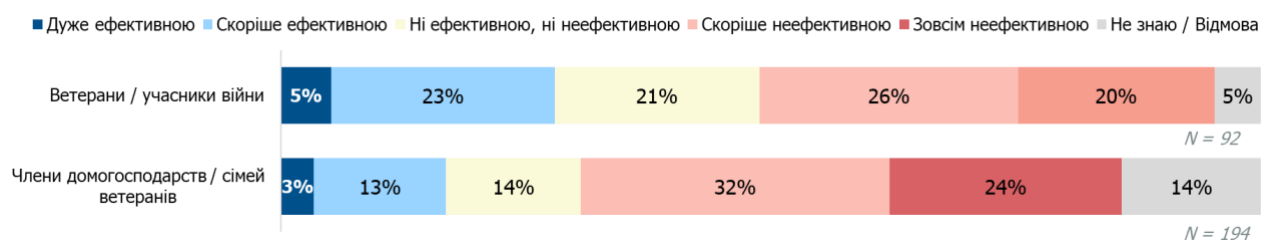
СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ

Наступний блок питань стосувався ветеранів та учасників АТО/ООС/повномасштабної війни з Росією. Були опитані безпосередньо ветерани або члени домогосподарств, в яких є ветерани, і члени їх сімей.

Примітка. Враховуючи обмежену доступність переважної більшості ветеранів/учасників бойових дій, ми з великою ймовірністю охопили лише певну доволі специфічну частину цієї категорії. Крім того, підвибірка ветеранів складається лише з 92 респондентів. Тому дані є орієнтовними і представлені без урахування значущості відмінностей.

46% респондентів ветеранів/учасників війни та 56% членів їх сімей/домогосподарств вважають неефективною систему соціальної підтримки для задоволення потреб ветеранів, тоді як ефективною її називають 28% і 16% відповідно.

Рисунок 34. Оцінка ефективності системи соціальної підтримки для задоволення потреб ветеранів

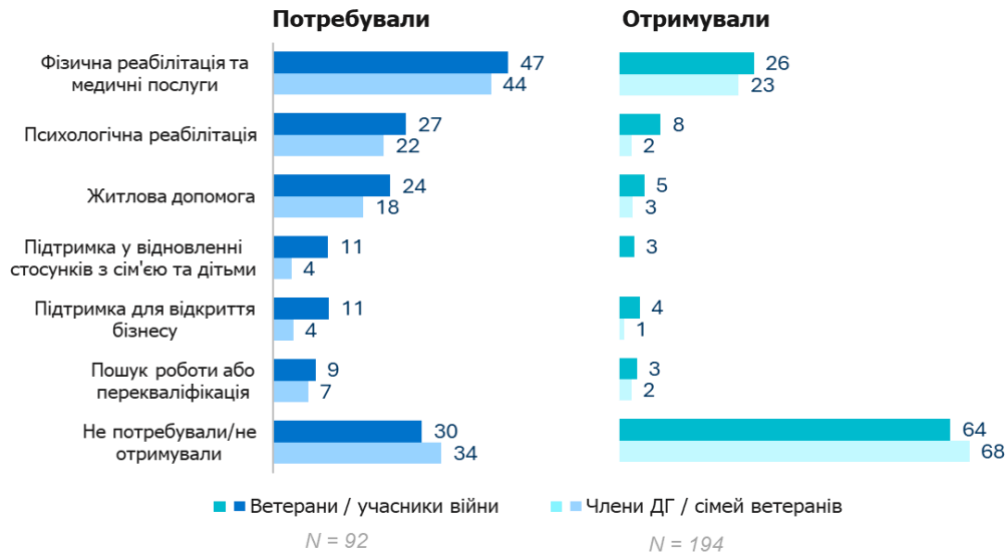

Майже половина (47%) ветеранів/учасників війни потребують фізичної реабілітації та медичних послуг (44% на думку членів домогосподарств/родин), кожен четвертий – психологічної реабілітації (27% і 22% відповідно), кожен п'ятий – житлової допомоги (24% і 18%). 11% ветеранів згадали про підтримку у відкритті бізнесу та відновленні стосунків із сім'єю та дітьми, тоді як серед членів ДГ/родин про це згадали лише 4%. Третина зазначили, що не потребують жодної підтримки.

Лише 26% ветеранів пройшли фізичну реабілітацію та отримали медичні послуги (23% за словами членів їх ДГ/родин), 8% отримали послуги психологічної реабілітації (2% за слова членів ДГ/родин). Інші форми державної підтримки охопили 5% і менше ветеранів. **64% ветеранів та 68% членів їхніх домогосподарств/сімей зазначили, що не отримували жодної з перелічених послуг.**

Серед тих, хто отримував фізичну реабілітацію (n = 69), 57% висловили задоволення нею, а 18% сказали, що незадоволені.

Рисунок 35. Потреба/отримання різних видів державної підтримки для ветеранів

Для ветеранів, які потребують житлової допомоги (n=57), найбільш бажаним варіантом є черга на отримання житла – про це згадало 25 респондентів. На другому місці – пільговий кредит на житло (12 респондентів).

В якості необхідної додаткової підтримки від держави найчастіше згадувалися *безкоштовні психологічні послуги*, зокрема серед ветеранів так відповіли 31%, а серед членів їх ДГ/родин - 45%. Більше третини зазначали *безкоштовні послуги з лікування* (37% - ветерани, 33% - члени їх сім'ї), майже чверть – *фінансову допомогу від держави* (18% - ветерани, 25% - члени їх сім'ї).

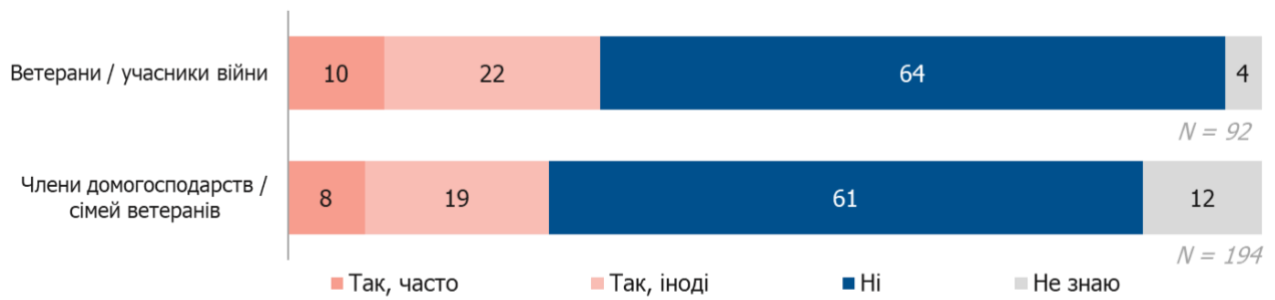
Рисунок 36. Види додаткової підтримки, які є найбільш необхідними для ветеранів

32% респондентів ветеранів/учасників війни та 27% членів сімей/домогосподарств, де є ветерани, повідомили про бар'єри в доступі до соціальних послуг. Ветерани, які стикалися з

бар'єрами (n=30), найчастіше згадували складні та бюрократичні процеси подання заявок (13 респондентів), а також їх повільну обробку (7 респондентів).

Рисунок 37. Оцінка ветеранами частоти перешкод при доступі до соціальної підтримки

ОЦІНКА ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Наступний блок питань стосувався оцінки населенням пенсійної системи України, її справедливості на думку респондентів, розуміння механізму розрахунку пенсійної виплати та інших аспектів

8 з 10 респондентів вважають пенсійну систему в Україні несправедливою, найчастіше вказуючи таку причину: низький рівень пенсій, що не дозволяє задовольнити базові потреби (69%). Прикметно, що серед них найчастіше цю причину зазначали респонденти 18-29 років (85%) та 30-44 років (76%), натомість респонденти віком 60+ років – рідше (53%) порівняно із загалом. Також більше про це говорили жителі міст розміром 101-500 тис. осіб (74%).

Більше половини респондентів вказали причиною несправедливості великий розрив у розмірі пенсій для різних людей, частіше це зазначали респонденти у віці 45-59 років (57%) та старше 60 (60%). По 25% вказали на надмірну бюрократію в призначенні пенсії (серед них частіше жителі Сходу – 32%) та недостатнє коригування на інфляцію (частіше вказували кияни – 33% та жителі міст понад 500 тис. населення – 30%).

Рисунок 38. Справедливість пенсійної системи

З оцінкою пенсійної системи також можна зіставити те, що більшість пенсіонерів (64%) вважають розмір своєї пенсії несправедливим. Лише 20% вважають її справедливою. Але тут важливо зазначити, що майже половина опитаних пенсіонерів за віком не знають, як був розрахований розмір їх пенсії (45%).

Рисунок 39. Оцінка справедливості власної пенсії (незалежно від виду пенсії)

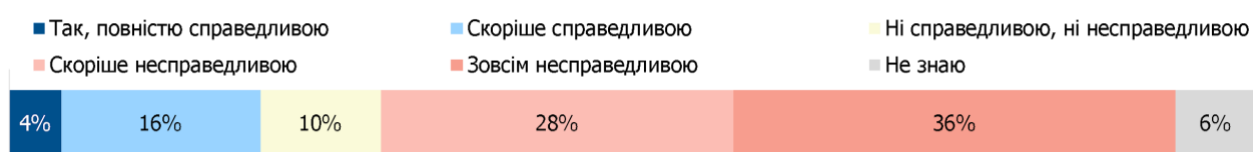
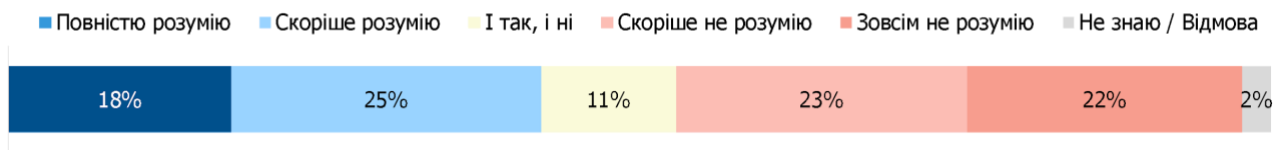

Рисунок 40. Розуміння респондентами розрахунку власної пенсії за віком

Більшість респондентів (68%) вважають, що розмір пенсії залежить від трудового стажу, 55% також обрали розмір зарплатні під час роботи/ суми сплачених пенсійних внесків як фактор. Але лише третина вважає, що на розмір пенсії впливає середня заробітна плата в країні за 3 роки до виходу на пенсію.

Рисунок 41. Обізнаність респондентів у факторах, що впливають на розмір пенсії

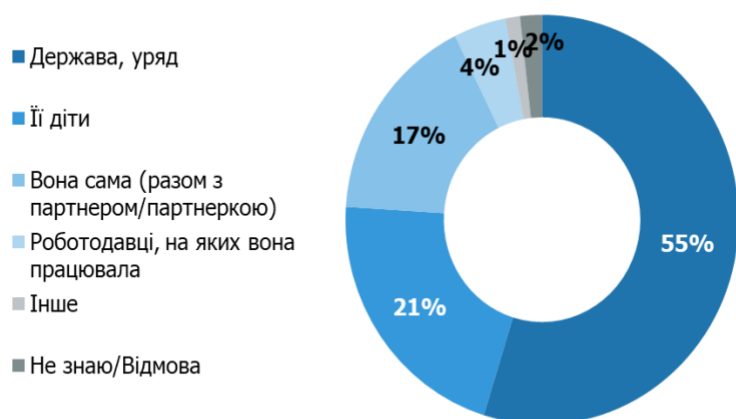

Говорячи про забезпечення людини у старості і з'ясовуючи на кому має лежати цей обов'язок, респондентам ставили питання: «На вашу думку, хто передусім має забезпечувати життя людини у старості?» Порівняно з даними 2021 року^{9,10}, загальна картина дещо змінилася: зменшилась частка тих, хто покладає відповідальність на державу (55% у 2024 році проти 69% у 2021 році) та збільшилась тих, хто вважає забезпечення старості обов'язком дітей (21% у 2024 році проти 5% у 2021 році). Про те, що забезпечувати життя людини у старості має вона сама (разом з чоловіком/дружиною) зазначали 19% у 2021 році, а зараз - 17%.

⁹ Результати опитування громадської думки, яке було проведено Київським міжнародним інститутом соціології 6–8 лютого 2021 року методом телефонного інтерв'ю. Вибірка репрезентативна для дорослого населення України віком 18 років і старше. Статистична похибка вибірки для всього населення (з імовірністю 0,95 і з урахуванням дизайн-ефекту 1,1) не перевищує: 2,4% для показників, близьких до 50% (1,5% — для показників, близьких до 10%). Посилання на дані: <https://cost.ua/results-pension-poll>

¹⁰ Порівняно з 2021 роком структура населення України суттєво змінилася, тому ці дані слід сприймати як тренд, а не як реальні показники змін у сприйнятті людей між 2021 і 2024 роками

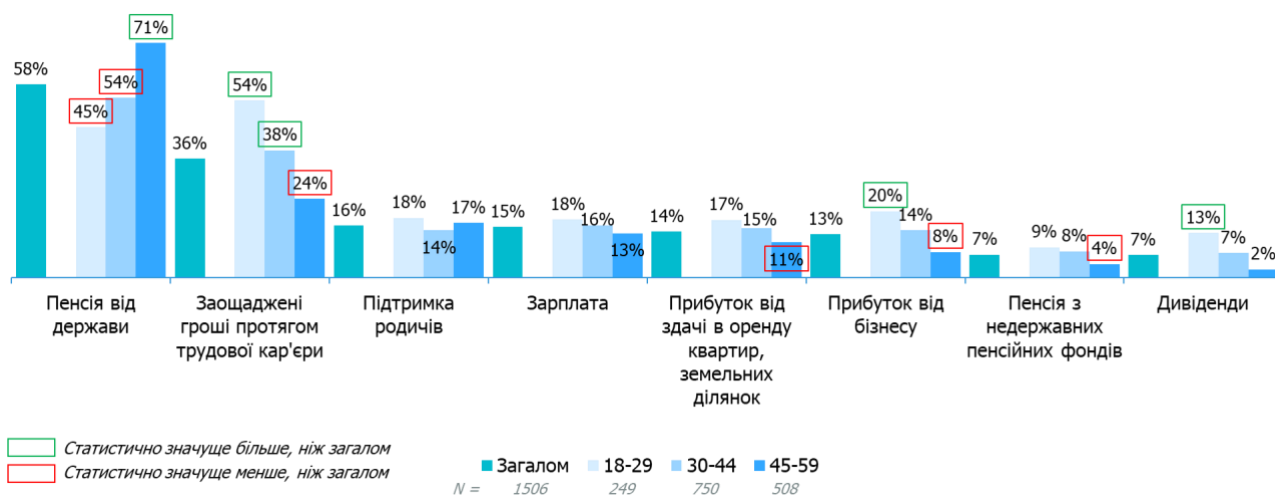
Рисунок 42. Відповідальні за забезпечення людини у старості

N = 2047

Крім цього, респондентів запитували, на які ресурси вони планують жити в старості. Більше половини респондентів (58%) планують в старості жити на пенсійні виплати від держави, що узгоджується із відповіддю про відповідальних за забезпечення життя. 36% респондентів розраховують на заощадження, накопичені протягом трудової кар'єри. Але на пенсію більше розраховують респонденти 45-59 років (71%), а на заощадження – респонденти 18-29 (54%) та 30-44 (38%) років. Кожен шостий розраховує на підтримку родичів, 15% – на зарплату. Інвестиційний дохід, такий як оренда квартир та землі, згадувався менш часто як потенційний ресурс (14%).

Рисунок 43. Джерела коштів для життя на пенсії

Для того, щоб покращити пенсійну систему в Україні, чверть респондентів пропонують підвищення пенсійних виплат. Також було запропоновано більш тісно пов'язати пенсійні виплати з розміром та тривалістю сплати внесків (11%), підвищити відкритість та зрозумілість розрахунку розміру пенсії (8%), знизити пенсійний вік (7%) тощо. А третина не знає, як можна було б покращити пенсійну систему в Україні.

Рисунок 44. Пропозиції щодо вдосконалення пенсійної системи в Україні

7% респондентів згадали про запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Але респондентам 18-54 років також окремо ставилося питання про підтримку запровадження такої системи. Загалом, обов'язкова накопичувальна система за наведеним нижче визначенням сприймається позитивно – 61% респондентів 18-54 років підтримують її запровадження, а 18% - не підтримують. Зокрема серед тих, більше її підтримують респонденти 18-29 років (70%), тоді як люди 45-54 років ставляться більш негативно (23%), хоча й серед них домінує підтримка. Однак ці результати потребують подальшої контекстуалізації з оцінкою різних можливих варіантів системи.

Рисунок 45. Ставлення до запровадження загальнообов'язкової державної накопичувальної пенсійної системи (респонденти у віці 18-54 років)

Визначення перед питанням: Накопичувальна пенсійна система - це система, в якій усі офіційно працевлаштовані особи матимуть особисті накопичувальні рахунки, на які щомісяця відраховуватиметься певна частина їхньої заробітної плати та єдиного соціального внеску (гроші, які роботодавці сплачують для фінансування поточних пенсій). Це контрастує з нинішньою солідарною системою в Україні, де внески нинішніх працівників використовуються для виплати пенсій нинішнім пенсіонерам.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження: оцінка сприйняття, обізнаності, доступності, задоволеності соціальною підтримкою та соціальним захистом держави та визначення потреб у соціальних послугах.

Основні завдання дослідження:

Встановити:

- як люди (бенефіціари і небенефіціари соціальної підтримки та захисту), сприймають соціальну політику держави;
- якими бачать пріоритети державної соціальної підтримки різні групи населення, зокрема сім'ї з дітьми та вразливі групи;
- який рівень поінформованості про соціальні послуги, їх доступність та використання серед різних демографічних груп, у тому числі сімей з дітьми;
- як люди ставляться до усиновлення і яка частка українців відкрита до нього.
- як люди сприймають систему соціальної підтримки ветеранів та її ефективність
- як ставляться люди до існуючої пенсійної системи, обізнаність про фактори що впливають на розмір пенсії.

Метод опитування: комп'ютеризовані телефонні інтерв'ю CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing) з використанням випадкової генерації мобільних номерів (Random Digit Dialing, RDD).

Для перевірки інструментарію та впевненості, що всі питання є зрозумілими респондентам, було проведено 20 тестових інтерв'ю.

Вибірка та географія дослідження: опитано 2047 респондентів у віці від 18 років, серед яких отримувачі та неотримувачі соціальних послуг та виплат, у тому числі сім'ї з дітьми. Вибірка побудована, щоб відобразити сприйняття як бенефіціарами, так і небенефіціарами поточного стану системи соціального захисту в Україні, надання пільг та соціальних послуг, а також інших аспектів соціального захисту.

Зокрема, вибірку можна розділити на такі категорії: люди з/без дітей у домогосподарстві, безробітні, ВПО, люди з інвалідністю (офіційний статус), одинокі батьки, ветерани/учасники війни АТО/ООС/повномасштабного вторгнення Росії, член сім'ї ветерана/учасника війни АТО/ООС/повномасштабного вторгнення Росії, законні представники людини з інвалідністю, особи, чиє житло було пошкоджено або зруйновано внаслідок бойових дій, хворі, що потребують тривалого лікування, паліативного догляду.

Опитуванням охоплено всю Україну, окрім окупованих територій. Для порівнювання на регіональному рівні використовувалися 6 макрорегіонів, які зображені на рисунку 46.

Рисунок 46. Групування областей за регіонами

Зважування: дані зважені на основі кількості сім-карт ($1/n$, де n = кількість сім-карт) та за статевим розподілом, включно з даними завершених інтерв'ю та тих респондентів, які відмовилися продовжувати брати участь у дослідженні.

Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,5%.

Для коректного розрахунку частки відповідей респондентів на анкету серед загального числа здійснених дзвінків, було використано **Cooperation Rate**. Згідно цього розрахунку, було враховано лише завершені та часткові інтерв'ю, а також відмови, обірвані інтерв'ю та ті, що не пройшли контроль. 10% інтерв'ю були віддані на контроль на основі базового контролю даних (high frequency check script). Дзвінки зі статусами: короткі/довгі гудки, абонент поза зоною, відкладені та автовідповідач не були враховані при розрахунку коефіцієнту відгуку. Тож згідно розрахунків коефіцієнт відгуку **становить 6,8%**.

Період проведення дослідження: 8-19 січня 2024 року.

Обмеження дослідження:

- Відсутність надійних даних про генеральну сукупність – населення України від 18 років і старше. Навіть до повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році дані Державної служби статистики давали лише оціночну кількість населення і не враховували переміщень населення без зміни офіційного місця реєстрації. З 24 лютого 2022 року ситуація суттєво погіршилася через окупацію частини територій, мільйони біженців за кордоном та ВПО всередині України, а також долучення сотень тисяч українців до Сил Оборони. Через це проводилося мінімальне зважування на основі кількості SIM-карт, якими користуються люди, і відмов за статтю, щоб забезпечити наближеність вибірки до загальнонаціональної репрезентативності.
- Попри те, що в період опитування не відбувалося масових відключень електроенергії, як це було в аналогічний період 2023 року, певна частка українців, яка проживає в прифронтових регіонах, могла бути неохоплена через перебої з телефонним зв'язком.
- Для розділу по ветеранам/учасникам війни: переважна кількість учасників війни наразі перебувають в лавах Сил Оборони України з непостійним мобільним зв'язком, через що ми, скоріше всього, досягнули певну специфічну частину цієї аудиторії. Тому дані у відповідному розділі наведені з приміткою, що їх не можна вважати репрезентативними, а лише такими, що можуть говорити про певні тренди.